

**KADIN ARAŞTIRMACILARIN  
SOSYAL BİLİMLER ÇALIŞMALARI  
III**

**Editör**

**Öğr. Gör. Dr. Serap KURT KAYSERİLİ**



© Copyright 2024

*Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.*

<b>ISBN</b> 978-625-399-970-4	<b>Sayfa ve Kapak Tasarımı</b> Akademisyen Dizgi Ünitesi
<b>Kitap Adı</b> Kadın Araştırmacıların Sosyal Bilimler Çalışmaları III	<b>Yayıncı Sertifika No</b> 47518
<b>Editör</b> Öğr. Gör. Dr. Serap KURT KAYSERİLİ ORCID iD: 0000-0003-0557-0136	<b>Baskı ve Cilt</b> Vadi Matbaacılık
<b>Yayın Koordinatörü</b> Yasin DİLMEN	<b>Bisac Code</b> SOC028000
	<b>DOI</b> 10.37609/akya.3199

**Kütüphane Kimlik Kartı**

Kadın Araştırmacıların Sosyal Bilimler Çalışmaları III/ ed. Serap Kurt Kayserili.

Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.

199 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.

Kaynakça, Ek ve İndeks var.

ISBN 9786253999704

1. Sosyal Bilimler.

**GENEL DAĞITIM**

**Akademisyen Kitabevi A.Ş.**

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

[siparis@akademisyen.com](mailto:siparis@akademisyen.com)

[www.akademisyen.com](http://www.akademisyen.com)

# Ö N S Ö Z

**Kadın Araştırmacıların Sosyal Bilimler Çalışmaları III** başlıklı bu eser, başta Sosyal Bilimler olmak üzere, multidisipliner alanlarda faaliyet gösteren kadın akademisyenlerin bilimsel katkılarını içeren on iki bölümden oluşmaktadır. Kitap, tarih, felsefe, sosyoloji, sosyal bilgiler eğitimi, iktisat, işletme, sağlık, görsel sanatlar, bilgisayar ve öğretim teknolojileri, iş sağlığı ve güvenliği, uluslararası iktisat ve bölgesel araştırmalar gibi çeşitli disiplinlerde kadın araştırmacıların bilimsel çalışmalarını bir araya getirmektedir. Alanında tanınmış araştırmacıların dikkatli ve titiz çalışmaları hem editör hem de konusunda uzman hakemler tarafından değerlendirilmiş ve yazarların gerçekleştirdiği düzeltmelerle yayın için uygun bir format kazandırılmıştır.

Kitabın İlk Bölümünde yer alan “**İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminde Davranış Odaklı Yaklaşım**” başlıklı çalışma, iş sağlığı ve güvenliği (İSG) kavramının, çalışanların iş yerindeki sağlık ve güvenliklerini korumayı amaçlayan geniş kapsamlı bir disiplin olduğunu vurgulamaktadır. Davranış odaklı yaklaşımın ise çalışanların güvenli davranışlar sergilemelerini teşvik etmeyi, riskli davranışları minimize etmeyi ve güvenlik kültürünü geliştirmeyi hedeflediği belirtilmektedir. Dolayısıyla İSG eğitimlerinde davranış odaklı yaklaşımın benimsenmesinin, çalışanların iş yerindeki tehlikelerin farkında olmalarını, bu tehlikelere karşı uygun önlemler almalarını ve güvenli çalışma alışkanlıkları geliştirmelerini sağlamaya yönelik stratejiler geliştirilmesine katkı sunacaktır. Bu kitap bölümünde, davranış analizi, davranış odaklı güvenlik yaklaşımının temel prensipleri maddeler halinde ele alınarak uygulama yöntemleri ve bu yaklaşımın iş yerindeki güvenlik kültürüne olan etkileri ele alınmıştır.

“**Erzurum Eğitim Kurumları’ndan Kız Enstitüsü**” başlıklı bölümde kızlara yönelik eğitim veren kız enstitülerinin tarihsel süreci ve özel olarak Erzurum Kız Enstitüleri hakkında bilgiler sunulmaktadır. Kız enstitüleri, dönemin toplumsal dönüşüm sürecinde kadınların iş gücüne katılımını artırmayı, modern yaşam becerilerini kazandırmayı ve toplumsal cinsiyet rollerinde değişimi teşvik etmeyi amaçlamıştır. Erzurum’daki kız enstitüleri de bu doğrultuda, bölgedeki kadınların eğitim seviyesini yükselterek onların sosyal ve ekonomik yaşama katılımını desteklemiştir. Erzurum’daki kız enstitüleri, Cumhuriyet’in eğitim politikalarının bir yansıması olarak, toplumsal dönüşüm sürecinde önemli bir rol oynamış ve bölgedeki kadınların eğitim olanaklarını genişletmiştir. Erzurum Eğitim Kurumları’ndan Kız Enstitüsü yer alan bilgilere dayanarak hazırlanan bölüm bu eğitim kurumu hakkında bilgi sunmaktadır.

**“Eğitimcilerde İş Stresi ve Başa Çıkma Yöntemleri”** başlıklı bölümde, Eğitimciler, toplumsal gelişim ve bireysel eğitimde kritik bir rol oynamaktadırlar. Öğrencilere bilgi ve beceri kazandırmak, onları geleceğe hazırlamak ve topluma değerli bireyler kazandırmak gibi önemli görevleri üstlenen eğitimciler, bu süreçte çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Eğitim sektörünün dinamik yapısı, sürekli değişen müfredatlar, yüksek performans beklentileri ve çeşitli sosyal sorunlar, eğitimcilerin iş stresinin ana kaynaklarıdır.

İş stresi, bireylerin iş ortamındaki taleplerin, onların bu talepleri karşılama kapasitesini aşması durumunda ortaya çıkar. Eğitimciler için stres, uzun çalışma saatleri, yetersiz kaynaklar, öğrenci davranışları, veli beklentileri ve yönetsel baskılar gibi çeşitli faktörlerden kaynaklanabilir. Bu stres, eğitimcilerin fiziksel ve psikolojik sağlıklarını olumsuz etkileyebilir, iş tatminini azaltabilir ve tükenmişlik sendromuna yol açabilir.

**Eğitimde Yengeç Sepeti** başlıklı bölümde, yengeç sepeti sendromunun olumsuz bir kavram olarak, “benim yapmadığımı başkası da yapamasın” düşüncesiyle ortaya çıkan negatif tutum ve davranışlardan kaynaklandığı açıklanmaktadır. Çalışma, öncelikle yengeç sepetinin tanımı ve kapsamı ile başlamakta, ardından yengeç sepeti sendromunun nedenleri, özellikleri ve sonuçları ele alınmaktadır. Son bölümde ise, bu sendromun eğitimdeki yansımalarına değinilmiştir.

**“Sosyal Bilimlerde STEM Uygulamaları”** başlıklı bölümde, genellikle fen bilimleri alanında kullanılan bir öğretim yaklaşımı olan STEM’in sosyal bilimler konu alanlarında nasıl uygulanabileceğine dair ders planları sunulmaktadır. Tarih ve coğrafya konularını örnekleyen bu ders planlarının, ilerleyen süreçte sosyal bilimlerde STEM yaklaşımını kullanmak isteyen araştırmacılar ve öğretmenler için yol gösterici olması amaçlanmaktadır.

**Girişimci Üniversite Kavramı ve Ekonomi İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme** başlıklı bu bölümde , üniversitelerin ekonomik etkileri girişimci üniversite kavramı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, öncelikle girişimci üniversite kavramı incelenmiş, ardından Türkiye’de hesaplanmakta olan girişimci üniversite endeksi analiz edilmiştir. Son olarak, bu üniversitelerin ekonomik etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışma, girişimci üniversitelerin temel özelliklerini ve faaliyet gösterdikleri bölgelerin ekonomilerine katkılarını genel bir değerlendirme ile sunmaktadır.

**“1901 Depreminde Erzurum İdadisi”** Bu çalışmada, belirtilen tarih aralığı içerisinde Erzurum’un coğrafi konumu, nüfusu ve depremselliği hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmakta ve “ıdadî” kavramı açıklanarak Osmanlı Devleti’nde idadilerin kurulma süreci ele alınmaktadır. Erzurum İdadisinin açılması süreci ve 8 Kasım 1901 depremi detaylı bir şekilde incelenmiş olup, depremin idadiye verdiği zarar belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, depremin Erzurum İdadisi üzerindeki etkilerini tarihsel ve sosyo-kültürel bağlamda değerlendirmektir.

**“Kadın Sağlığı Eğitiminde Kanıta Dayalı Uygulamalar”** başlıklı bölüm, kadın sağlığında kanıta dayalı uygulamalar ve bu uygulamalara yönelik eğitimler ele alınmaktadır. Çalışma kapsamında, adolesan dönem, menstrual dönem, üreme sağlığı, kadına yönelik

şiddet ve jinekolojik kanserler, prekonsepsiyonel dönem, gebelik, doğum eylemi, postpartum dönem, menopoz ve yaşlılık dönemlerinde kanıta dayalı eğitim konuları işlenmiştir. Her bölüm, kanıta dayalı uygulamaların teorik temellerini ve pratikte nasıl uygulanacağını açıklamaktadır. Ayrıca, kadın sağlığında eğitimin önemine ve bu eğitimin nasıl yapılandırılması gerektiğine dair stratejiler vurgulanmaktadır. Son olarak, jinekoloji ve obstetride yapay zekâ ve teknolojik yaklaşımların kanıta dayalı eğitimdeki yeri ve önemi incelenmiştir.

**“Eğitimde yapay zeka uygulamaları”** başlıklı çalışma , Teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte, eğitimde geleneksel yaklaşımlar yerini daha yenilikçi ve etkili yöntemlere bırakmaktadır. Makine öğrenimi ve istatistiksel yöntemlerin popülerlik kazanmasıyla yapay zekâ (YZ) teknolojileri de eğitim alanında büyük bir dönüşüm yaratma ve eğitim süreçlerinde köklü değişiklikler yapma potansiyeline sahip olmuştur.

Yapay zekâ teknolojilerinin eğitimde kullanımı; öğrencilerin performanslarını tahmin etme, materyal geliştirme, öğretmenlerin ve yöneticilerin geri bildirimlerini otomatikleştirme, gereksiz evrak süreçlerini kolaylaştırma ve akıllı öğretim sistemleri sunma gibi birçok alanda geniş bir yelpazede faydalar sağlamaktadır.

Öte yandan, öğretim teknolojilerinin eğitime entegrasyon süreci gibi, eğitimde YZ uygulamalarının etkili bir şekilde entegrasyonu, teknolojinin eğitim üzerindeki potansiyel faydalarını daha da ön plana çıkaracaktır. Bu bölümde, yapay zekâ teknolojisinin eğitimde kullanımı, örnek uygulamalar, teknolojinin potansiyel faydaları ve eğitimde kullanılan yapay zekâ araçlarına yer verilmiştir.

**“Okullarda Akran Zorbalığı”** başlıklı bölüm, okullarda akran zorbalığı üzerine odaklanılmıştır. Çalışmada, farklı türlerdeki akran zorbalığının kısa tanımları yapılmış ve bu türler arasındaki farklar belirtilmiştir. Zorbalıkla ilişkilendirilen risk ve koruyucu faktörler ele alınmış, zorbalığın psikolojik, sosyal ve eğitimsel sonuçları açıklanmıştır. Çalışmanın devamında, zorbalığa karşı günümüzde kullanılan yaklaşımlar incelenmiş ve çalışma sonlandırılmıştır.

**“Gastronominin Turizm Eğitimindeki Yeri”** Bu çalışma, gastronomi kavramının turizm eğitimi alan öğrenciler için önemini vurgulamaktadır. Turizm sektörünün yoğun bir mesleki eğitim bilgisi içermesi nedeniyle, gastronomi kavramının daha iyi anlaşılması ve kavranması büyük önem taşımaktadır. Kaliteli ve nitelikli eğitim alarak mezun olan bireyler, sektörü geliştirme potansiyeline sahip olmaktadır. Ayrıca, turizmin dinamik yapısı, yetiştirilen ve çalıştırılan kişilerin de dinamik bir eğitim sürecinden geçmesini gerektirmektedir.

Bu kitap bölümünde, turizm alanında verilen eğitimlerde modern dünya düzenine ayak uydurabilecek standartların sağlanmasının gerekliliği ele alınmaktadır. Gastronomi eğitiminin turizm sektöründeki rolü ve bu alanda yetişen bireylerin sektöre katkıları detaylı bir şekilde incelenmektedir.

**“Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ters Yüz Edilmiş Sınıf Modeli: Bir Alan Yazın Tara-**

ması “, başlıklı bölümde, son yıllarda popülerlik kazanan ve geleneksel öğretim modellerine alternatif olarak önerilen Ters Yüz Sınıf Modeli tanıtılmaktadır. Bu modelin Sosyal Bilgiler öğretiminde nasıl faydalı olabileceğine dair kanıtlar incelenmiştir. Çalışmanın temel amacı, bu modele yönelik lisansüstü çalışmaların çeşitli açılardan değerlendirilerek, sonuçların ortaya konulması ve lisansüstü çalışmaların eğilimlerinin belirlenmesidir. Çalışmada, lisansüstü araştırmalar; yayım yılları, türleri, araştırma yöntemleri, ele alınan konular, örneklem büyüklüğü, veri toplama araçları, örneklem özellikleri, veri analiz teknikleri ve araştırma sonuçları açısından detaylı olarak incelenmiştir. Nitel araştırma desenleri içinde yer alan doküman incelemesi yöntemi kullanılmış ve betimsel içerik analizi yapılmıştır. Her bir tez, araştırmacılar tarafından geliştirilen değerlendirme formu kullanılarak analiz edilmiş ve sonuçlar sıklık (f) ve yüzde (%) değerleriyle tablo halinde sunulmuştur.

Kadın bilim insanlarının katkılarıyla gerçekleştirilen bu kapsamlı araştırmaların geniş bir okuyucu kitlesiyle buluşmasında emeği geçen tüm yazarlarımıza içtenlikle teşekkür ederim. Sunulan çalışmaları titizlikle değerlendiren ve onların mükemmelliğe ulaşmasına katkı sağlayan hakemlerimizde de derin minnettarlığımı ifade etmek isterim. Kadın araştırmacıların bilim dünyasına katkılarının artarak devam etmesini temenni ederken, gelecekteki kitap projemizin farklı konularla okuyucuların karşısına çıkacağını müjdelemek isterim. Bu vesileyle, araştırmalarını bizimle paylaşmak isteyen tüm kadın bilim insanlarına kapımızın her zaman açık olduğunu belirtmek isterim.

Editör  
**Serap KURT KAYSERİLİ**  
Ağrı 2024

## HAKEMLER

**Prof. Dr. Gökalp Nuri SELÇUK**  
Atatürk Üniversitesi

**Doç. Dr. Esra Sena TÜRKO**  
Erzurum Teknik Üniversitesi

**Doç. Dr. Murat ÇALIŞOĞLU**  
Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi

**Doç. Dr. Tuğba BAYRAKTUTAN**  
İğdır Üniversitesi

**Doç. Dr. Tuğba BAHÇEKAPILI ÖZDEMİR**  
Trabzon Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi AYŞE AYDIN**  
Atatürk Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi ESRA GECİKLİ**  
Atatürk Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi Nurgül KARAKURT**  
Erzurum Teknik Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi OKAN ÖZBAKIR**  
İğdır Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi Sezin KARABULUT ÇAKIR**  
Atatürk Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi Tarık ZİYA ARVAS**  
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

**Dr. Öğr. Üyesi Zeynep TAŞYÜREK**  
Bayburt Üniversitesi

# YAZARLAR

**Doç. Dr. Ebru SENEMTAŞI ÜNAL**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu

**Doç. Dr. Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN**

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

**Doç. Dr. Pınar BAYKAN**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu

**Dr. Öğr. Üyesi Ayşe METİN**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

**Dr. Öğr. Üyesi Elif ALAR ERKAL**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

**Dr. Öğr. Üyesi Hatice ÇEÇEN ÇELİK**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

**Dr. Öğr. Üyesi Pelin YILDIRIM**

Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi

**Dr. Öğr. Üyesi Yasemin ASİLTÜRK OKUTAN**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu

**Öğr. Gör. Dr. Berrak YELLİCE**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Meslek Yüksekokulu

**Öğr. Gör. Dr. Merve AYDIN**

Trabzon Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi

**Öğr. Gör. Dr. Serap KURT KAYSERİLİ**

Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu

**Öğr. Gör. Tenzilay MÜDÜT ALTUNBAY**

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Erbaa Sağlık Bilimleri Fakültesi



**Arş. Gör. Şevin POLAT**

Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi

**Dr. Esin ALTUN**

Bağımsız Araştırmacı

**Asena AKTEMUR**

Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü

**Fundanur YANIK**

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

# İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	İş Sağlığı ve Güvenliği Eğitiminde Davranış Odaklı Yaklaşım .....1 <i>Pınar BAYKAN</i>
BÖLÜM 2	Erzurum Eğitim Kurumları'ndan Kız Enstitüsü.....13 <i>Serap KURT KAYSERİLİ</i>
BÖLÜM 3	Eğitimcilerde İş Stresi ve Başa Çıkma Yöntemleri .....29 <i>Ebru SENEMTAŞI ÜNAL</i>
BÖLÜM 4	Eğitimde Yengeç Sepeti Sendromu .....45 <i>Elif ALAR ERKAL</i>
BÖLÜM 5	Sosyal Bilimlerde Stem Uygulamaları .....55 <i>Pelin YILDIRIM</i> <i>Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN</i> <i>Asena AKTEMUR</i>
BÖLÜM 6	Girişimci Üniversite Kavramı ve Bölgesel Ekonomi İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme.....77 <i>Berrak YELLİCE</i>
BÖLÜM 7	1901 Depreminde Erzurum İdadisi .....87 <i>Esin ALTUN</i>
BÖLÜM 8	Kadın Sağlığında Kanıtı Dayalı Uygulamalar ve Eğitim.....107 <i>Şevin POLAT</i> <i>Tenzilay MÜDÜT ALTUNBAY</i> <i>Ayşe METİN</i>

BÖLÜM 9	Eğitimde Yapay Zeka Uygulamaları .....135 <i>Merve AYDIN</i>
BÖLÜM 10	Okullarda Akran Zorbalığı.....145 <i>Hatice ÇEÇEN ÇELİK</i>
BÖLÜM 11	Gastronominin Turizm Eğitimindeki Yeri.....157 <i>Yasemin ASİLTÜRK OKUTAN</i>
BÖLÜM 12	Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ters Yüz Edilmiş Sınıf Modeli: Bir Alan Yazın Taraması .....169 <i>Fundanur YANIK</i>

## Bölüm 1

# İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİMİNDE DAVRANIŞ ODAKLI YAKLAŞIM

Pınar BAYKAN<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

İş sağlığı ve güvenliği (İSG) kavramı, çalışanların iş yerindeki sağlık ve güvenliklerinin korunmasını amaçlayan geniş bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği alanındaki temel hedefler, iş kazalarının ve meslek hastalıklarının önlenmesi, iş yerlerindeki risklerin ortadan kaldırılması veya minimize edilmesi ve sağlıklı bir çalışma ortamının oluşturulması olarak sıralanabilir. İş yerlerinde sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamının oluşturulması için teknik ve mühendislik önlemleri alınmaktadır. Ancak sadece bu önlemler değil bütüncül bir yaklaşımla çalışanların davranışlarını ve tutumlarının olumlu yönde geliştirilmesine katkı sağlayan İSG eğitimlerine de önem verilmelidir. Bu noktada, iş sağlığı ve güvenliği eğitimlerinde davranış odaklı yaklaşıma benimsenmesi önerilmektedir.

Davranış odaklı yaklaşım, çalışanların güvenli davranışlar sergilemelerini teşvik etmeyi, riskli davranışları minimize etmeyi ve güvenlik kültürünü geliştirmeyi hedefler. Bu yaklaşımın benimsendiği iş yerlerinde çalışanların, tehlike farkındalığı ve güvenli davranış sergileme düzeyleri yüksek olacaktır.

Bu kitap bölümünde, davranış analizi, davranış odaklı güvenlik yaklaşımının temel prensipleri, uygulama yöntemleri ve bu yaklaşımın iş yerindeki güvenlik kültürüne olan etkileri ele alınacaktır.

### ● | DAVRANIŞ ANALİZİ

Davranış analizi, insanların yaptıklarının anlaşılabilmesi olarak tanımlanmaktadır. Davranış analizi; davranışçılığı, davranışın deneysel analizi veya davranışa ilişkin temel ve davranışı anlama ve değiştirme yollarını geliştirmeyi amaçlayan bir alandır (Cooper, He-

<sup>1</sup> Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, pbaykan@agri.edu.tr,  
ORCID iD : 0000-0001-5279-3872

## ● | KAYNAKLAR

- Cooper, J. O., Heron, T. E., & Heward, W. L. (2020). *Applied behavior analysis*. Pearson UK.
- Geller, E. S. (1989). Applied behavior analysis and social marketing: An integration for environmental preservation. *Journal of social issues*, 45(1), 17-36.
- Geller, E. S. (2005). Behavior-based safety and occupational risk management. *Behavior modification*, 29(3), 539-561.
- Health and Safety Authority (HSA), (tarih yok). Behaviour Based Safety Guide. ISBN NO. 978-1-84496-175-7
- Heward, W. L., & Wood, C. L. (2003). Thursday afternoons with Don: Selections from three teleconference seminars on applied behavior analysis. *A small matter of proof: The legacy of Donald M. Baer*, 293-310.
- McGill, P. (1999). Establishing operations: Implications for the assessment, treatment and prevention of problem behaviors. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 32, 393-418.
- Meadan, H., Ayvazo, S., & Ostrosky, M. M. (2016). The ABCs of challenging behavior: Understanding basic concepts. *Young Exceptional Children*, 19(1), 3-15.
- Morris, E. K., Altus, D. E., & Smith, N. G. (2013). A study in the founding of applied behavior analysis through its publications. *The Behavior Analyst*, 36, 73-107.
- Observational learning by students with disabilities. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 29(1), 53-66.
- Perdue, S. (2000). Beyond observation and feedback: Integrating behavioural safety principles into other safety management systems. Proceedings of the 2000 American Society of Professional Engineers (ASSE) Conference and Exposition.
- Skinner, B. F. (1966). What is the experimental analysis of behavior?. *Journal of the Experimental Analysis of behavior*, 9(3), 213.
- Sungur, E., Tiryaki, A.R. ve Vatansever, . (2009). "Davranış Odaklı Gvenlik Yönetimi". *nlem Dergisi*, 54 – 56.
- Watson, J. B. (1913). Psychology as the behaviorist views it. *Psychological review*, 20(2), 158.
- Werts, M. G., Caldwell, N. K., & Wolery, M. (1996). Peer modeling of response chains:

## Bölüm 2

# ERZURUM EĞİTİM KURUMLARI'NDAN KIZ ENSTİTÜSÜ

Serap KURT KAYSERİLİ<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde, Tanzimat dönemi öncesinde ilköğretimde kız ve erkek çocuklar genellikle birlikte öğrenim görmekteydi. Ancak, Tanzimat yılları ile birlikte kız çocukları için özel sıbyan mekteplerinin açılması süreci başlamıştır. 1859 yılında kızlar için ilk Rüştiye'nin açılmasıyla bu eğilim daha da pekişmiştir. Meşrutiyet dönemlerinde ise İnas İdadileri (Kız İdadileri) kurulmuştur. Meşrutiyet dönemi, kızların eğitimi açısından bir dönüm noktası olmuş ve 1915 yılında Darülmuallimat-ı Âliye bünyesinde İnas Darülfünunu açılmıştır. Bu kurum, derslerini Darülfünun binasında, ancak erkek öğrencilerden farklı zamanlarda gerçekleştirmiştir. 1919 yılında, karma eğitimin Darülfünun'da başlayacağına dair söylentiler basına yansıdığına, Maarif Nazırı Ali Kemal bu iddiaları yalanlamış ve İnas Darülfünunu için ayrı bir bina tahsis edilmedikçe karma eğitime geçilemeyeceğini belirtmiştir. O dönemde erkek öğrenciler derslerini sabah, kız öğrenciler ise öğleden sonra almaktaydı. İnas Darülfünunu, 1920'de Darülmuallimat-ı Âliye'den ayrılarak Darülfünun'a bağlanmış ve dersler yine erkeklerden ayrı zamanlarda yapılmaya devam etmiştir. Ancak, 1921'de Fen ve Edebiyat şubelerindeki kız öğrenciler, kendi sınıflarını boykot ederek erkek öğrencilerin sınıflarına katılmış ve bu durum İnas Darülfünunu'nun 1921'de sona ermesine yol açmıştır.<sup>2</sup> Hukuk Fakültesi 1921-1922, Tıp Fakültesi ise 1922-1923 öğretim yılından itibaren kız öğrencileri kabul etmeye başlamıştır. Böylece, Türkiye'de karma eğitim ilk olarak üniversite düzeyinde gerçekleşmiş ve Cumhuriyet döneminde ise orta öğretimden başlayarak yaygınlaşmıştır. Kız öğrencilerin eğitim sürecine dâhil edilmesi, eğitimsel ve ekonomik açılardan önemli sonuçlar doğurmuştur (Akyüz, Türk Eğitim Tarihi, 2021, s. 395).

<sup>1</sup> Öğr. Gör. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Meslek Yüksekokulu, skaysyerili@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0557-0136

<sup>2</sup> Bu okullar Cumhuriyet Döneminde 1928'den sonra Kız Enstitüleri adıyla kurulmuş ve zaman içinde Kız Meslek Liseleri halini almıştır.

sosyal ve ekonomik yaşama katılımını desteklemiştir. Bu okulların müfredatı, dönemin ihtiyaçlarına göre şekillendirilmiş olup, öğrencilere temel eğitimle birlikte pratik beceriler kazandırmayı hedeflemiştir.

Erzurum'daki kız enstitüleri, Cumhuriyet'in eğitim politikalarının bir yansıması olarak toplumsal dönüşüm sürecinde önemli bir rol oynamış ve bölgedeki kadınların eğitim olanaklarını genişletmiştir.

## ● | KAYNAKLAR

- AkşamGazetesi. (1932, Ağustos 24 ).
- AkşamGazetesi. (1936, Mayıs 25).
- AkşamGazetesi. (1937, Mayıs 18). Tahsin Uzer'in Nutku.
- Akşit, E. E. (2005). *Kızların Sessizliği Kız Enstitülerinin Uzun Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akyüz, Y. (2007). *Türk Eğitim Tarihi M.Ö. 1000-M.S. 2007*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Akyüz, Y. (2021). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Akadem.
- Arıç, A. S. (2014). Türkiye'de Kız Enstitüleri: Gelenekten Geleceğe. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(20), s. 193-215.
- Aydın, H. (2023). Cumhuriyet Dönemi'nde Kars, Erzurum ve Erzincan'a Yapılan Kamu Harcamaları ve Yatırımları (1923-1950). Erzurum : Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Aydın, M. K. (2018). Tek Parti Döneminde Doğu Anadolu İllerinde Açılan “Gezici Köy Kadınları Kursu” ve Etkinlikleri. *Turkish Studies*, 13(26), s. 125-150.
- Aydın, T. (2021). Cumhuriyet Döneminde Toplumsal Değişim ve Kalkınma İsteğinin Uygulamalı Bir Örnek Alanı: Maraş Kız ve Erkek Sanat Enstitüleri. *History Studies*, 13(6), s. 1997-2023.
- BCA. (1965, Aralık 14). Erzurum Kız Enstitüsü 1. Kısım İnşaatında Fazladan Yaptırılan İş Bedelinin Müteahhide Ödenmesi. *BCA*, 315-34-9 / 30-11-1-0 .
- BİGM, B. İ. (1947). *Milli Eğitim Orta Öğretim İstatistikleri 1945-1950*. Ankara.
- BİUM, B. İ. (1933). *Maarif 1923-32 İstatistikleri*. Ankara: Umum Müdürlük Devlet Matbaası.
- Büyükcınar, A. (2015). Kız Teknik Okulları Müfredatı Kapsamındaki Üretimin Cumhuriyet Modernleşmesi Bağlamında İncelenmesi (1945-1975). İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Büyükcınar, A. (2015). Kız Teknik Okulları Müfredatı Kapsamındaki Üretimin Cumhuriyet Modernleşmesi Bağlamında İncelenmesi (1945-1975). İstanbul : İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- Büyükcınar, A., & Turan, G. (2017). Kız Teknik Okulları Üretimleri ile Cumhuriyet Modernleşmesi İlişkisi (1945-1975). A. İlker, Y. İ. Yorulmaz, & Ç. Kaya (Dü.), *II. Uluslararası Felsefe, Eğitim, Sanat ve Bilim Tarihi Sempozyumu 03-07 Mayıs 2017* içinde, (s. 72-88). Muğla.
- CumhuriyetGazetesi. (1939, Temmuz 24 ).
- DİE, D. İ. (1967). *Milli Eğitim Hareketleri 1927-1966*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DoğuGazetesi. (1938, Temmuz 15).
- Erdem, Y. T. (2007). *II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kızların Eğitimi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi).
- Eser, G., & Orak, A. (2015). Cumhuriyet Dönemi Kadın Eğitiminde Bir Atılım: Urfa Kız Enstitüsü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), s. 421-440.
- HMTAL, H. M. (2024, 05 29). [https://yakutiyehtml.meb.k12.tr/icerikler/okul-tarihcesi\\_3409793.html](https://yakutiyehtml.meb.k12.tr/icerikler/okul-tarihcesi_3409793.html) adresinden alındı
- Komisyon. (1967). *Erzurum İl Yıllığı 1967*. Erzurum: Çeltüt Matbaacılık Kollektif Şirketi.
- Komisyon. (1974). *1973 Erzurum İl Yıllığı*. Erzurum.

- Köse, M. (2016). Türkiye’de 1942-1962 Yılları Arası Kız Çocukların Okullaşması Sorununun Günümüze Karşılaştırılması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), s. 34-53.
- Olđaç, M. S. (2021). Cumhuriyet Döneminde Kadın ve Eğitim. Konya: Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi (Lisans Bitirme Tezi).
- Özal, G. (2023). Modernleşme Sürecinde Kızların Eğitimi İçin Mimarlık: Kız Enstitüleri. *Art-Sanat Dergisi*(19), s. 393-414.
- Özalp, R. (1956). *Rakamlarla Türkiye’de Mesleki ve Teknik Öğretim*. Ankara: Maarif Basımevi.
- SonPostaGazetesi. (1938, Temmuz 23).
- Soydan, A. (2002). Kadın Kimliğinin Oluşması Çerçevesinde Mesleki Teknik Eğitim (Cumhuriyet İdeolojisinin Kuruluş Sürecinde Kız Enstitüleri 1923-1940). *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*(1), s. 269-287.
- Uğurcan, S. (1998). Osmanlı’dan Cumhuriyete Türk Kadını. *Cumhuriyetin 75. Yıldönümü Toplantıları* (s. 989-998). İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- UlusGazetesi. (1938, Temmuz 15).
- VakitGazetesi. (1943, Ekim 8 ).
- Zengin, E. (2021). *Tek Parti Döneminde Erzurum Vilayetinde Sosyal ve Ekonomik Hayat (1930-1946)*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Zeynal, A. (2011). *Selçuklu’dan Günümüze Erzurum Eğitim Kurumları Tarihi*. Erzurum: Zafer Ofset.
- Zeynal, A. (2023). Erzurum Eğitiminde Yüz Yıllık Gelişmeler. *Erzurum Sevdası Dergisi*, s. 70-73.



## Bölüm 3

# EĞİTİMCİLERDE İŞ STRESİ VE BAŞA ÇIKMA YÖNTEMLERİ

Ebru SENEMTAŞI ÜNAL<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Eğitimciler, toplumun en değerli yapı taşlarından biri olarak, geleceğin nesillerini yetiştirme görevini üstlenirler. Bu kutsal ve zorlu görev, beraberinde büyük bir sorumluluk ve sürekli bir çaba gerektirir. Eğitimciler, yalnızca öğrencilere bilgi aktarmakla kalmaz, aynı zamanda onların duygusal, sosyal ve ahlaki gelişimlerine de katkıda bulunurlar. Bu çok yönlü rol, eğitimcilerin üzerinde büyük bir baskı oluşturabilir ve bu baskı, zamanla iş stresine dönüşebilir.

İş stresi, modern iş hayatının kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir ve eğitim sektörü de bu durumdan muaf değildir. Eğitimcilerin maruz kaldığı iş stresi hem bireysel hem de kurumsal düzeyde çeşitli olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu stres, eğitimcilerin iş performansını düşürebilir, motivasyonlarını azaltabilir ve nihayetinde tükenmişlik sendromuna yol açabilir. Eğitimcilerin yaşadığı stresin kaynağı, sınıf yönetimi, yüksek beklentiler, öğrenci başarısı üzerindeki baskı, velilerle ilişkiler ve eğitim politikalarındaki değişiklikler gibi birçok faktörden kaynaklanabilir.

Bu bölümde, eğitimcilerin karşılaştığı iş stresinin nedenleri ve sonuçları ele alınacak, aynı zamanda bu stresle başa çıkma yöntemleri üzerinde durulacaktır. Stresle başa çıkma stratejileri hem bireysel düzeyde hem de kurumsal düzeyde ele alınarak, eğitimcilerin daha sağlıklı ve sürdürülebilir bir iş yaşamı yürütebilmeleri için pratik çözümler sunulacaktır. Eğitimcilerin iş stresini yönetme konusundaki becerileri hem kendilerinin hem de öğrencilerinin genel refahı açısından kritik öneme sahiptir. Dolayısıyla, eğitimcilerin iş stresini etkili bir şekilde yönetebilmeleri için gerekli bilgi ve becerilerle donatılmaları gerekmektedir. İş stresinin yönetilmesi, eğitimcilerin mesleki tatminlerini artırmak, sağlıklarını korumak ve öğrencilerine daha etkili bir eğitim sunabilmeleri için gerekli görülmektedir. Bu bölüm, eğitimcilerin karşılaştıkları iş

<sup>1</sup> Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, esenemtasi@agri.edu.tr.  
ORCID iD : 0000-0002-8530-9423

## ● | KAYNAKLAR

- Aksaray, G. (2019a). *Stres ve Ruhsal Etkileri*. Yenilmez, Ç. (Ed.), Çatışma ve Stres Yönetimi II, (56-71), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Aksaray, G. (2019b). *Stres Yönetiminde Bireysel Stratejiler*. Yenilmez, Ç. (Ed.), Çatışma ve Stres Yönetimi II, (118-133), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Aydın, İ. (2008). *İş Yaşamında Stres*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Baltaş, A. ve Baltaş, Z. (2008). *Stres ve Başa Çıkma Yolları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ÇSGB (t.y). *Meslek Hastalıkları ve İşle İlgili Hastalıklar Tanı Rehberi*.(30/05/2024 tarihinde <https://www.csgb.gov.tr/medias/4597/rehber20.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Er, S., Kaya, İ. E., & Temiz, N. (2018). *İş hayatındaki stresin çalışanların özel hayatına etkisi*. Dünya İnsan Bilimleri Dergisi, 2018(1), 7-20.
- Erdogan, İ. (1999). *İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış*. İstanbul: İşletme Fakültesi Yayınları
- Eroğlu, F. (2009). *Davranış Bilimleri*. İstanbul: Beta Yayın.
- Friedman, I. A. (1991). *High and low-burnout schools: School culture aspects of teacher burnout*. The Journal of educational research, 84(6), 325-333.
- Güleç, G. (2019). *Stres ve Bedensel Hastalıklar*. Yenilmez, Ç. (Ed.), Çatışma ve Stres Yönetimi II, (40-55), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Kılıçarslan, A. (2014). *İşle ilgili hastalıklar*. (28/ 05/ 2024 tarihinde [http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/sunumlar\\_ve\\_seminerler/Isle\\_ilgili\\_hastaliklar\\_Alpaslan\\_Kilicarslan.pdf](http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/sunumlar_ve_seminerler/Isle_ilgili_hastaliklar_Alpaslan_Kilicarslan.pdf) adresinden ulaşılmıştır).
- Kirel, A.Ç. (2019). *Stres Yönetiminde Örgütsel Stratejiler*. Yenilmez, Ç. (Ed.), Çatışma ve Stres Yönetimi II, (118-133), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Özkalp, E. ve Kirel, Ç. (2011). *Örgütsel Davranış*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Reynolds, S. ve Sharp, A. (1991). "Stress Reduction in Transition: Conceptual Problems in the Design, Implementation and Evolution of Worksite Stress Management Interventions". Human Relations, Vol. 44, No.7
- Robbins, S. ve Judge, AT. (2012). *Örgütsel Davranış*. Çev: İnci Erdem. İstanbul: Nobel Yayın.
- Rowshan, A. (2000). *Stres Yönetimi: Hayatınızın sorumluluğunu almak için stresi nasıl yönetebilirsiniz?* (Çev. Şahin Cüceloğlu). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Şencan, H. (1986). *Yönetici Gerilimi Kişilik Başa Çıkma Süreçleri İlişkisi ve Metal Sanayiinde Uygulama Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Stora, J.B. (1992). *Stres*. Çev: A. Kalın. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şahin, N.H. (1994). *Stresle başa çıkma: Olumlu bir yaklaşım*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Tutar, H. (2000). *Kriz ve stres ortamında yönetim*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- MEB. (2016). *Nefes ve Gevşeme Egzersizleri*.(01/06/2024 tarihinde [https://catalcaitoortaokulu.meb.k12.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/34/07/750444/dosyalar/2021\\_03/19184053\\_Nefes\\_ve\\_Esname\\_Egzersizleri.pdf?CHK=041eb5749df12af87200a589f21884e7](https://catalcaitoortaokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/07/750444/dosyalar/2021_03/19184053_Nefes_ve_Esname_Egzersizleri.pdf?CHK=041eb5749df12af87200a589f21884e7) adresinden ulaşılmıştır).

## Bölüm 4

# EĞİTİMDE YENGEÇ SEPETİ SENDROMU

Elif ALAR ERKAL<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Negatif Örgütsel davranış alanında önemli bir konu olan yengeç sepeti sendromu bir balıkçının üstü açık kovasına koyduğu yengeçlerin dışarı çıkmaması metaforundan hareketle ortaya çıkan olumsuz bir kavramdır. Benim yapamadığımı başkası da yapmasın düşüncesinden hareketle başkalarının davranışlarını, çabasını, hayallerini engelleme üzerine kurulu bir sendromdur. Birçok sektörde gözlenen ya da gözlenemeyen bu sendrom eğitimde sıkça yaşanan ve hem öğretmenlerin hem de öğrencilerin yaşadığı sonuçları tehlikeli olan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Kıskançlık ve haset, dedikodu, aşırı hırs, kaygı ve korku bozukluğu, narsistik özelliğe sahip olan bireylerden kaynaklı olarak ortaya çıkan bu kavram; karşıdaki kişiye psikolojik taciz, zorbalık, saldırganlık, dışlanma gibi kişinin hayatını olumsuz etkileyecek durumlarla son bulmaktadır. Özellikle daha küçük yaştan itibaren yengeç sepeti sendromuna uğrayan öğrenciler açısından bu durum ilerideki yaşamlarına olumsuzluk yaratacak sorunlara neden olabilecek kadar önem arz etmektedir. Bu durum zaman zaman öğrencilerin kendi aralarında yaşanabilirken, eğitimcilerinde öğrencilerin başarısını artırmak amacıyla ya da kendi başarılarına ek sağlamak amacıyla ortaya çıkardıkları bir durum olabilmektedir. Konunun bu denli önem arz etmesi sebebiyle bu kitapta yengeç sepeti sendromunun eğitimdeki önemine dikkat çekilmiştir.

### ● | YENGEÇ SEPETİNİN TANIMI VE KAPSAMI

“Yengeç sepeti” kavramı, bireylerin çalıştığı kurumda performansı daha iyi olan bireyleri çeşitli nedenlerle aşağıya çekme davranışı olarak açıklanmaktadır. Bu olgu ilk defa Filipinli yazar Ninitchka Rosca tarafından kullanılmaya başlanmıştır. “Yengeç sepeti” olgusu balıkçının içi yengeç dolu olan kovasını kapağı açık bırakmasına rağmen yengeçlerin dışa-

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, elif.alarerkal@erzurum.edu.tr, ORCID iD : 0000-0003-3340-109X

## ● | SONUÇ

Bu çalışmada yengeç sepeti sendromunun eğitimdeki yerine dikkat çekilmiştir. İlk olarak yengeç sepeti sendromunun tanımı ve kapsamı, nedenleri, özellikleri, sonuçları ve son olarak da eğitimdeki yerine değinilmiştir. Yengeç sepeti sendromu bir kişinin yaşadığı baskılar ya da kişilik özellikleri gereği başka kişilere uyguladığı negatif davranışlardır. Bireyler başarılı olmadıkları durum ve olaylarda ben “yapamıyorsam başkası da yapmasın” düşüncesinden hareketle diğerlerini engelleme davranışı ile başarısızlığa götürmektedirler. Bu sendrom birçok alanda görülmesine rağmen eğitimde daha tehlikeli sonuçlara neden olabilmektedir. Eğitim sistemini oluşturan öğretmenler ve öğrenciler bu sendromu yaşayarak hayatlarının ilerleyen dönemlerinde ömür boyu sürecek olan sorunlarla karşılaşabileceklerdir. Yengeç sepeti sendromuna uğrayan öğrenci ya da öğretmenlerde psikolojik taciz, zorbalık, dışlanma, saldırganlık gibi bazı negatif davranışların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu sendromun eğitim kurumlarında ortaya çıkmasının önlenmesi için adaletli bir kültürün oluşturulup bunun tüm eğitimcilerle öğretilmesi, gerektiği noktada bununla ilgili psikolojik desteğin sağlanması, ödül ve ceza sisteminin yeterli ve dengeli düzeyde tutulması ve en önemlisi de aile okul ilişkisinin doğru kurulması gibi önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

## ● | KAYNAKLAR

- Abrugar, V. (2014). Quantified self: how self-tracking technology can improve your life. <http://blog.goalmap.com/quantified-self-how-self-tracking-technology-can-improve-your-life/>. Accessed 13.3.15.
- Akhtar, S. (2014). Fear A Dark Shadow Across Our Life Span, Karnac Books Ltd, 1 – 63.
- Akıncı, Vural, Z. B. (2012). Kurum Kültürü, 4. Baskı. İletişim Yayınları. İstanbul, 204s.
- Avşaroğlu, S., & Ömer, Ü. R. E. (2007). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (18), 85-100.
- Budak, S. (2009). Psikoloji Sözlüğü. Bilim ve Sanat Yayınları. Ankara, 902s.
- Bulloch, H. C., 2013. Concerning Constructions of Self and Other: Auto-Racism and Imagining Amerika in the Christian Philippines, *Anthropological Forum*, 23(3), 221-241.
- Clanton, G. (2018). Envy: Hostility towards superiors. In *Emotions, Everyday Life and Sociology* (pp. 142-156). Routledge.
- Cüceloğlu, D. (2016). İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 591s.
- Çavuş, B. (2021). *Resmi ve özel liselerde “Yengeç sepeti” olgusu* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Desteno, D. A., & Salovey, P. (1996). Jealousy and the characteristics of one's rival: A self-evaluation maintenance perspective. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22(9), 920-932. <https://doi.org/10.1177/0146167296229006>
- Diñer, Ö. (1992). Stratejik Yönetim Ve İşletme Politikası, İstanbul:1992.
- Duke, D. L. (1994). Drift, detachment, and the need for teacher leadership. *Teachers as leaders: Perspectives on the professional development of teachers*, 255-273.
- Fettahlioğlu, Ö. O., & Dedeoğlu, A., A. (2021). Yengeç sepeti sendromu ve ölçek geliştirme çalışması. *Journal of International Social Research*, 14(77). <https://www.researchgate.net/profile/Oemer-Fettahlioglu/publication/350803271>

- Fiset, J., Al Hajj, R., & Vongas, J. G. (2017). Workplace ostracism seen through the lens of power. *Frontiers in psychology*, 8, 257449. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01528>
- Gençöz, T. (1998). Korku: Sebepleri, sonuçları ve başatme yolları. *Kriz dergisi*, 6(2), 9-16. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/595869>
- Hard, L., & O'Gorman, L. (2007). 'Push-Me'or 'Pull-You'? An Opportunity for Early Childhood Leadership in the Implementation of Queensland's Early Years Curriculum. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 8(1), 50-60. <https://doi.org/10.2304/ciec.2007.8.1.50>
- James, W. (1950). *The Principles of Psychology*. Vol. 1 and 2. Dover Publications.
- Karaca, M., & İnce, F. (2016). İşyerinde saldırganlık ve şiddet işten ayrılma niyetini etkiler (mi?): Kamu sektörü örneği. "İş, güç" endüstri ilişkileri ve insan kaynakları dergisi, 18(2). <https://www.researchgate.net/publication/303485040>
- Leymann, H. (1990). Mobbing and psychological terror at workplaces. *Violence and victims*, 5(2), 119-126. [https://www.mobbingportal.com/LeymannV&V1990\(3\).pdf](https://www.mobbingportal.com/LeymannV&V1990(3).pdf)
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European journal of work and organizational psychology*, 5(2), 165-184. <https://doi.org/10.1080/13594329608414853>
- Leung, A. S., Wu, L. Z., Chen, Y. Y., & Young, M. N. (2011). The impact of workplace ostracism in service organizations. *International Journal of Hospitality Management*, 30(4), 836-844. <https://doi.org/10.1016/j.ijhm.2011.01.004>
- Miller, C. D. (2019). Exploring the crabs in the barrel syndrome in organizations. *Journal of Leadership & Organizational Studies*, 26(3), 352-371. <https://doi.org/10.1177/1548051819849009>
- Olweus, D. (1995). *Bullying at School*, Oxford: Blackwell Company.
- Öneri, U., G. (2019). A review of romantic jealousy in married people in terms of family education. *Education in the knowledge society: EKS*. <https://redined.educacion.gob.es/xmlui/bitstream/handle/11162/1967>
- Özkan, A. H. (2012). Eşler arası şiddet üzerinde aşağı çekme sendromunun rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(6). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/84393>
- Özdemir, Y. & Üzüüm, B. (2019). Yengeç sendromu. E. Kaygın ve G. Kosa (Ed.), *Olumsuz Boyutlarıyla Örgütsel Davranış içinde* (s.125-138). Konya: Eğitim Yayınevi.
- Özdevecioğlu, M. (2003). Algılanan örgütsel adaletin bireylerarası saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Erciyes üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, (21). <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/66429>
- Özen, Y. & Gülaçtı, F. (2010). Benlik-kavramı ve benliğin gelişimi bilen benliğe gereksinim var mı?. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 20-38. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/67626>
- Pegues, D. A. (2018). *Professional and petty: An investigation into the social and individual conditions that promote instigated acts of workplace incivility between black professionals* [Doctoral dissertation]. Columbia University. <https://doi.org/10.7916/D8DB9J98>
- Polat, Y. B. (2017). Haset, İmrenme ve Kıskançlık Duygu Durumlarının Ayrıştırılması. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 3(2), 29-42. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/651295>
- Roland, E. (2002). Bullying, depressive symptoms and suicidal thoughts. *Educational research*, 44(1), 55-67. <https://doi.org/10.1080/00131880110107351>
- Sapançalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde sosyal dışlanma sorunu ve mücadele yöntemleri. *Çalışma ve toplum*, 3(6), 50-106. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2575960>
- Shallcross, L., Sheehan, M., & Ramsay, S. (2008). Workplace mobbing: Experiences in the public sector. *International Journal of Organisational Behaviour*, 13(2), 56-70. <https://eprints.qut.edu.au/43891/1/paper4Shallcrosspdf%282%29.pdf>
- Scott-Findlay, S., & Estabrooks, C. A. (2006). Mapping the organizational culture research in nursing: a literature review. *Journal of advanced nursing*, 56(5), 498-513. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2006.04044.x>
- Soubhari, T., & Kumar, Y. (2014). The Crab-Bucket Effect and its impact on job stress-an exploratory

study with reference to autonomous colleges. *International Journal on Recent and Innovation Trends in Computing and Communication*, 2(10), 3022-3027.

Spacey, S. (2015). Crab mentality, cyberbullying and “name and shame” rankings. *Computer Science Department of the University of Waikato*.

Topateş, H. (2009). Araşsallaştırılmış Bir Kavram Olarak Sosyal Dışlanma. Çalışma ve Toplum Dergisi, 23: 115-130. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2576448>

Torun, A. (2004). İşyerinde zorbalık. *Öneri Dergisi*, 6(22), 183-189.

<https://doi.org/10.14783/maruoneri.678698>

Üçok, D., & Turgut, T. (2014). İstismarcı yönetici davranışının işyerindeki sapkın davranışlar üzerindeki rolü. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 9(3), 163-179. <https://openaccess.kavram.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12569/367/Dilek-Ucok.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Ünalın, Y. (2023). *Bireysel ve örgütsel açıdan Ortaokullarda yengeç Sepeti Sendromu: Bir Karma yöntem alışması* [Doctoral dissertation], Marmara Üniversitesi (Turkey).

Vecchio, R. P. (2000). Negative emotion in the workplace: Employee jealousy and envy. *International Journal of Stress Management*, 7(3), 161-179.

Yang, J. (2012). *Workplace ostracism and performance related outcomes: A process model incorporating social influence and social identity theories*. State University of New York at Buffalo.

Yıldız, H., & Develi, A. (2018). Çalışanların yalan söyleme eğiliminin bir öncülü olarak örgütsel dışlanma. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(ICEESS'18), 141-148. <https://doi.org/10.18506/anemon.452575>

İnternet kaynakları

<https://faq.ph/10-signs-that-a-person-has-a-crab-mentality/>

TDK, (2024). 20.03.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.

Kaygı, korku ve endişe nedir? Farkları nelerdir? (sabriburhanoglu.com) <https://www.sabriburhanoglu.com/>

## Bölüm 5

# SOSYAL BİLİMLERDE STEM UYGULAMALARI

Pelin YILDIRIM<sup>1</sup>  
Esra MİNDİVANLI AKDOĞAN<sup>2</sup>  
Asena AKTEMUR<sup>3</sup>

### ● | GİRİŞ

Sosyal bilimler, yaşamın insani ve toplumsal yönlerini inceleyen bir araştırma disiplinleri grubudur. İnsanı merkeze alan bu alan insanın ilişki ve iletişim içerisinde olduğu bütün alanları kendisi için araştırma sahası olarak belirlemiştir. Sosyal bilim disiplinleri olarak kabul edilen tarih, coğrafya, hukuk, psikoloji, sosyoloji, felsefe vb. disiplinlerin öğretimi için eğitim-öğretim sürecinde anaokulundan itibaren çeşitli yaklaşım, yöntem ve teknikler kullanılmaktadır.

Anaokulunda oldukça basit düzeyde ve daha günlük hayattan konularla ilişkilendirilerek anlatılan sosyal bilimler, ilkokulda hayat bilgisi dersi ile üç yıl verilmektedir. Ortaokula gelindiğinde sosyal bilimler kapsamında değerlendirilen bilim dallarına ilişkin bilgiler sosyal bilgiler dersi kapsamında öğretilmektedir. İlkokul dördüncü sınıftan başlanarak ortaokul yedinci sınıfa kadar devam eden sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin sosyal konularda bilgi sahibi olmalarını ve bu konularda eleştirel düşünebilmelerini sağlayarak onların toplumsal sorunlara çözüm üretebilme becerisi kazanmalarını hedeflemektedir. Bu ders kapsamında, öğrencilere sosyal bilimlerin temel kavramları, toplumda meydana gelen değişimler, ulusal ve uluslararası ilişkiler, insan hakları gibi konular öğretilmektedir. Sosyal bilgiler dersi öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmelerine, bilgi edinme ve analiz yapabilme yeteneklerini artırmalarına yardımcı olur. Bu sayede öğren-

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Eğitimi ABD, pelin.yildirim@atauni.edu.tr, ORCID iD:0000-0002-1114-681X

<sup>2</sup> Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, emindivanli@atauni.edu.tr, ORCID iD:0000-0002-6508-3412

<sup>3</sup> Doktora Öğrencisi, Atatürk Üniversitesi, Fen Bilgisi Eğitimi AD., aktemurasena@gmail.com, ORCID iD:0000-0002-3575-0333

## ● | KAYNAKLAR

- American Psychological Association. (2009). *Psychology as a core science, technology, engineering and mathematics (STEM) discipline*. <https://www.apa.org/pubs/reports/stem-discipline>
- Aydeniz, M., & Bilican, K. (2018). STEM eğitiminde global gelişmeler ve Türkiye için çıkarımlar. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM+A+E eğitimi* içinde (2. baskı, ss. 69-92). Pegem Akademi.
- Aydos, C. (2023). *STEAM strategies for best practices*. <https://edusimsteam.eba.gov.tr/wp-content/uploads/2023/03/STEAM-Strategies-for-Best-Practices.pdf>
- Birney, L. B. & Cronin, J. (2019). Environmental habitat restoration and inquiry-based learning with New York City public schools—an urban model in STEM education. *Journal of Environmental Studies and Sciences*, 9, 322-326. <https://doi.org/10.1007/s13412-018-0530-5>
- Bybee, R. W. (1997). *Achieving scientific literacy: From purposes to practices*. Heinemann.
- Bybee, R. W. (2009). *The BSCS 5E instructional model and 21st century skills: A commissioned paper prepared for a workshop on exploring the intersection of science education and the development of 21st century skills*. [https://sites.nationalacademies.org/cs/groups/dbasssite/documents/webpage/dbasse\\_073327.pdf](https://sites.nationalacademies.org/cs/groups/dbasssite/documents/webpage/dbasse_073327.pdf)
- Bybee, R. W. (2010). Advancing STEM education: A 2020 vision. *Technology and Engineering Teacher*, 70(1), 30-35.
- Bybee, R. W. (2013). *The case for STEM education: Challenges and opportunities*. National Science Teachers Association.
- Carin, A. A., & Bass, J. E. (2001). *Teaching science as inquiry*. Merrill Prentice Hall.
- Çevik, M., Şentürk, C., & Abdioğlu, C. (2019). *STEM'den STEM+ya*. Eğiten Kitap.
- Geidel, G. & Winner, W.E. (2016). Environmental Science: the interdisciplinary STEM field. *J Environ Stud Sci* . 6. 336–343. DOI: 10.1007/s13412-015-0339-4
- Gehlhar, A. & Duffield, S. (2015). Deconstruction Geography: A STEM Approach. *Middle School Journal*, 46(3-9). DOI: 10.1080/00940771.2015.11461909
- Gilbertz, S., Wood, B., Craig, C., Karabas, İ., Petrun Sayers, E. & McCormick, B. (2022). Integrating and Evaluating Interdisciplinary Sustainability and STEM Curriculum in Geographical Education: A Case of Three Teaching Modalities. *Journal of Geography*, 121(2), 77-85, DOI: 10.1080/00221341.2022.2059099
- Gül, K. (2013). *Eğitimde teknoloji kullanımı bağlamında fatih projesinin analizi* (Tez No. 348216) [Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Hartzler, D. S. (2000). *A meta-analysis of studies conducted on integrated curriculum programs and their effects on student achievement* [Doctoral dissertation, Indiana University-Indiana].
- Hopkins, L. T. (1937). *Integration, Its Meaning and Application*. New York: Appleton-Century.
- Lander, E. S., & Gates, S. J. (2010). *Report to the president prepare and inspire: K-12 Education in science, technology, engineering, and math (STEM) for America's future*. President's Council of Advisors on Science and Technology (PCAST). <https://scholarship.rice.edu/handle/1911/112993>
- Levy F. & Murnane, R. (2004). *The new division of labor: How computers are creating the next job market*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Maguth, B. M. (2012). In Defense of Social Studies: Social Studies Programs in STEM Education. *Social Studies Research & Practice*, 7(2), 65-90.
- Mahat, H., Mohd Najib, S. A., Balkhis, S., & Baharuddin, N. H. (2021). Construct Validity of the Knowledge and Skills in a Geography STEM Education Instrument among Prospective Teachers: Confirmatory Factor Analysis. *Indonesian Journal of Geography*, 53. 10.22146/ijg.47486.
- Martin, D. J. (2006). *Elementary science methods: A constructivist approach*. Thomson Higher Education 10. Belmont: Davis Drive.
- Meyrick, K. M. (2011). How STEM education improves student learning. *Meridian*. 14(1), 1-5.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2016). *STEM eğitim raporu*. Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018a). *İlköğretim fen bilimleri dersi öğretim programı (İlkokul ve*



- ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812312311937-FEN%20B%C4%B0L%C4%B0MLER%C4%B0%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI2018.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018b). *Matematik dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201813017165445-MATEMAT%C4%B0K%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%202018v.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018c). *Bilişim teknolojileri ve yazılım dersi öğretim programı (Ortaokul 5 ve 6.sınıflar)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018124103559587-Bili%C5%9Fim%20Teknolojileri%20ve%20Yaz%B1n%C4%B1%20ve%20Yaz%B1n%C4%B1m%205-6.%20S%C4%B1n%C4%B1flar.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018d). *Teknoloji ve tasarım dersi öğretim programı (Ortaokul 7 ve 8.sınıflar)*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018124112937511-TEKNOLOJ%C4%B0%20TASARIM%20%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%20PROGRAMI%207-8.pdf>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018e). Ortaöğretim Matematik dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=343>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018f). Ortaöğretim Fizik dersi öğretim programı (9, 10, 11 ve 12. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=351>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018g). Ortaöğretim Bilişim Teknolojileri dersi öğretim programı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara. <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1353>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2018h). Küresel anlamda STEM yaklaşımları. [http://yegitek.meb.gov.tr/meb\\_iys\\_dosyalar/2018\\_11/05145033\\_hYlya\\_bal.pdf](http://yegitek.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/05145033_hYlya_bal.pdf)
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1264>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023a). Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1264>
- Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023b). Ortaöğretim Tarih dersi öğretim programı (9, 10 ve 11. sınıflar), Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara <https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=1265>
- National Aeronautics and Space Administration (NASA). (2015). *Engineering design process*. [https://www.jpl.nasa.gov/edu/pdfs/engineering\\_design\\_process\\_light.pdf](https://www.jpl.nasa.gov/edu/pdfs/engineering_design_process_light.pdf)
- Niess, M. L. (2005). Preparing teachers to teach science and mathematics with technology: Developing a technology pedagogical content knowledge, *Teaching and Teacher Education*, 21, 509–523. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2005.03.006>
- Manwell, J.L. & Sullivan, C.R.. (2013). History and technology: Integrating STEM content into elementary classrooms through history-based themes, 1-5. 10.1109/ISECon.2013.6525221.
- Meadows, M. E. (2020). Geography education for sustainable development. *Geography and Sustainability*, 1(1), 88-92. <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2020.02.001>
- Moore, T. J., Stohlman, M. S., Wang, H., Tank, K. M., & Roehrig, G. H. (2013). Implementation and integration of engineering in K-12 STEM education. In J. Strobel, S. Purzer, & M. Cardella (Ed.), *Engineering in precollege settings: Research into practice*. Rotterdam, the Netherlands: Sense Publishers.
- National Research Council. (2011). *Successful K-12 STEM Education: Identifying Effective Approaches in Science, Technology, Engineering, and Mathematics*. National Academies Press. <https://www.nsf.gov/edu/Materials/STEM%20Education%20for%20the%20Future%202020%20Visioning%20Report.pdf>

- Nelson, M. (1998). *Children and Social Studies Creative Teaching in The Elementary Classroom*. Harcourt Brace Jovanovich.
- Orak, S., Çilek, A. & Güçlü Yılmaz, G., F. (2020). Adaptation of traditional children's games to social studies course: stem course design for teachers. *Cypriot Journal of Educational Sciences*, 15 (6), 1422-1438. <https://doi.org/10.18844/cjes.v15i6.4318>
- Park, W. & Cho, H. (2022). The interaction of history and STEM learning goals in teacher-developed curriculum materials: opportunities and challenges for STEAM education. *Asia Pacific Education Review*, 23(1). DOI: 10.1007/s12564-022-09741-0.
- Pekbay, C. (2017). *Fen teknoloji mühendislik ve matematik etkinliklerinin ortaokul öğrencileri üzerindeki etkileri* (Tez No. 454935) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi-Ankara]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Pryor, C. R., & Kang, R. (2013). *Project-based learning: An interdisciplinary approach for integrating social studies with STEM*. In *STEM Project-Based Learning*. Brill Sense.
- Pryor, B. W., Pryor, C. R., & Kang, R. (2016). Teachers' Thoughts on Integrating Stem into Social Studies Instruction: Beliefs, Attitudes, and Behavioral Decisions. *The Journal of Social Studies Research*, 40(2), 123-136. <https://doi.org/10.1016/j.jssr.2015.06.005>
- Rose, S. L., & Barton, A. C. (2012). Should great lakes city build a new power plant? How youth navigate socioscientific issues. *Journal of Research in Science Teaching*, 49(5), 541-567.
- Sanders, M. (2009). STEM, STEM education, STEMmania, *Technology Teacher*, 68(4), 20-26. <https://www.teachmeteamwork.com/files/sanders.istem.ed.ttt.istem.ed.def.pdf>
- Selvi, M., & Yıldırım, B. (2018). STEM öğretme-öğrenme modelleri: 5E Öğrenme modeli, proje tabanlı öğrenme yaklaşımı ve STEM SOS modeli. S. Çepni (Ed.), *Kuramdan uygulamaya STEM eğitimi* içinde (2. baskı, ss. 205-241). Pegem Akademi.
- Settlage, J., & Southerland, S. A. (2007). *Teaching science to every child: Using culture as a starting point*. Taylor & Francis Group
- Thomasian, J. (2011). Building a Science, Technology, Engineering, and Math Education Agenda: An Update of State Actions. Washington, DC: National Governors Association (NGA), Center for best practices. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED532528.pdf>
- Temirton, G., Kharipova, RE ve Kistaubayeva, AK (2023). Müzelerde fotoğraf-belgelere dayalı STEM uygulamasının tarih ve kültür öğrenimine etkisi. *Uluslararası Matematik, Bilim ve Teknoloji Eğitimi Dergisi (IJEMST)*, 11(1), 17-36. <https://doi.org/10.46328/ijemst.2824>
- Vardalas, J. (2012). Bringing social studies to STEM IEEE History Center pre-university outreach. 2012 *Third IEEE HISTORY of ELECTRO-technology CONFERENCE - "The Origins of Electrotechnologies"*(HISTELCON 2012), September 2012, (1-4). DOI: 10.1109/HISTELCON.2012.6487578
- Wagner, T. (2008). Rigor redefined. *Educational Leadership*, 66(2), 20-25.
- Wilder, M., & Shuttleworth, P. (2005). Cell inquiry: A 5E learning cycle lesson. *Science Activities*, 41(4), 37-43. <https://doi.org/10.3200/SATS.41.4.37-43>
- Withers, M. (2016). The college science learning cycle: An instructional model for reformed teaching. *CBE-Life Sciences Education*, 15(4), 1-12. <https://doi.org/10.1187/cbe.15-04-0101>
- World Economic Forum (WEF). (2016a). *New vision for education: fostering social and emotional learning through technology*. [https://www3.weforum.org/docs/WEF\\_New\\_Vision\\_for\\_Education.pdf](https://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Vision_for_Education.pdf)
- Yaman, S. (2018). Fen eğitiminde yaygın kullanılan öğrenme ve öğretme modelleri. A. Tekbıyık & G. Çakmakçı (Eds.), *Fen bilimleri öğretimi ve STEM etkinlikleri*, (ss. 17-39). Nobel Akademik.
- Yıldırım, B. (2018). *Teoriden pratiğe STEM eğitimi*. Nobel Akademik.
- Yıldırım, B. (2018). STEM Uygulamalarına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin İncelenmesi. *Eğitim Kuram Ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 42-53.
- Yıldırım, B., & Altun, Y. (2015). STEM eğitim ve mühendislik uygulamalarının fen bilgisi laboratuvar dersindeki etkilerinin incelenmesi. *El-Cezeri Fen ve Mühendislik Dergisi*, 2(2), 28-40. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ecjse/issue/4899/67132>

## Bölüm 6

# GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTE KAVRAMI VE BÖLGESEL EKONOMİ İLİŞKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Berrak YELLİCE<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Günümüzde yenilenen eğitim anlayışı temel eğitimden itibaren yeniliklere açık ve girişimci ruha sahip bireyler yetiştirilmesine odaklanmaktadır. Ekonomik gelişim için ise girişimcilerin faaliyetleri temel bir etkiye sahiptir. Girişimci bireyleri eğitimleri, yabancı dil bilgileri, tecrübeleri ve ihracat yetenekleri işletmelerinin ihracata eğilimlerini şekillendirmektedir (Çetin, 2016: 44). Suarez-Ortega ve Alamo-Vera, (2005: 262) daha yüksek eğitim seviyelerine sahip girişimci bireylerin daha açık fikirli olduklarına ve uluslararası gelişmelerle daha ilgili olacaklarını ileri sürerek, eğitim düzeyi ve ihracatın gelişme düzeyi arasında aynı yönlü ilişki beklediklerini vurgulamışlardır (Türko ve Yellice, 2020: 563). Buradan hareketle üniversitelerin girişimci bir yapıya sahip olması, içerisinde yer alan unsurların (akademik ve idari personel ile öğrenciler) girişimcilik anlayışını benimsemelerine ya da konu hakkında fikir sahibi olmalarını fırsat sunmaktadır. Söz konusu bu durum beraberinde ekonomik gelişmeleri de tetikleyecektir.

Bu çalışmada, üniversitelerin ekonomi üzerindeki etkileri, girişimci üniversite kavramı üzerinden incelenmektedir. Bu kapsamla öncelikle girişimci üniversite kavramı daha sonra Türkiye’de hesaplanmakta olan girişimci üniversite endeksi incelenmiş son olarak ise ekonomik etkiler üzerinde durulmuştur. Çalışmada, girişimci üniversitelerin temel nitelikleri, faaliyet gösterdikleri bölge ekonomilerine katkıları üzerinden genel bir değerlendirme sunulmaktadır.

### ● | GİRİŞİMCİ ÜNİVERSİTE KAVRAMI

Girişimcilik kavramının bilimsel bakış açısıyla ele alınması Joseph Schumpeter’in çalışmalarına dayanmaktadır. Schumpeter, girişimcinin sadece yenilik faaliyeti yapıyorsa gi-

<sup>1</sup> Öğr. Gör. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, byellice@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9991-5689

rişimci üniversite konusuna daha fazla önem vermelerinin ve üniversitelerinde stratejik planlarını hazırlarken daha girişimci daha yenilikçi olmayı hedefleyerek politika belirlemelerinin uzun vadede sanayi ile güçlü işbirliğini doğurarak bölgenin ekonomik kalkınmasına önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir. İlerleyen çalışmalarda hem bölgesel unsurlar hem de üniversitelerin özellikleri dikkate alınarak girişimci ve yenilikçi üniversite endeksinde yer alan 50 üniversite yıllar bazında değerlendirilerek ekonomik katkı boyutu daha detaylı şekilde incelenerek literatüre katkı sağlanabilir.

Bu çalışma durum değerlendirmesi niteliği taşıyarak gelecek çalışmalara öncü bir temel oluşturması itibarıyla önem taşımaktadır.

## ● | KAYNAKLAR

- Aalerud, K. (2004). *From Research University to Business Enterprise?* [The Significance of Intellectual Property Protection Strategies When Science becomes Commerce, Master of Philosophy in Higher Education, University of Oslo, September]
- Ala, T. & Uğuz, S. (2021). Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Girişimcilik, İnovasyon ve Ar-Ge Çalışmalarıyla İlişkisinin Bibliyometrik Analizi ve LDA Mallet Uygulaması. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Özel Sayı, 13-29. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1871985>
- Bramwell, A. & Wolfe, D. A. (2008). Universities and Regional Economic Development: The Entrepreneurial University of Waterloo. *Research Policy*, 37(8), 1175-1187.
- Çelik, F. (2021). Bölgesel Kalkınmada Girişimci Üniversite Modeli: Limerick Üniversitesi Örneği, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2) 70 – 86, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3555202>
- Çetin, K. (2016). *İnovasyonun İhracat Performansına Etkisi: Karaman İli Örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Çetin, M. (2007). Bölgesel Kalkınma ve Girişimci Üniversiteler. *Ege Akademik Bakış*, 7(1), 217-238. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/557011>
- Chatterton, P. & Goddard, J. (2000). The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs. *European Journal of Education*, 35(4), 475-496. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/1467-3435.00041>
- Çiftçi, M. (2015). Girişimci Üniversite ve Üçüncü Kuşak Üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (27), 341-347. [https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4769/65621#article\\_cite](https://dergipark.org.tr/tr/pub/dpusbe/issue/4769/65621#article_cite)
- Clark, B. R. (1998). *Creating the Entrepreneurial University: Pathways to Transformation*. London: Oryx Press. <http://www.oktemvardar.com/articles/BRC%20entrepreneurial.pdf>
- Cleary, J. (2002). *The Entrepreneurial University and The Learning Economy in a Regional Context*. <http://www.aair.org.au/jir/2002Papers/>
- Doutriaux, J. (2003). University – Industry Linkages and The Development of Knowledge Clusters in Canada. *Local Economy*, 18(1), 63–79. <https://ideas.repec.org/a/sae/loceco/v18y2003i1p63-79.html>
- Etzkowitz, H. (1983). Entrepreneurial Scientists and Entrepreneurial Universities in American Academic System. *Minerva*, 21(2-3), 198-233. <https://www.jstor.org/stable/41820527>
- Etzkowitz, H. (2013). Anatomy of the Entrepreneurial University. *Social Science Information*, 52(3), 486 – 511. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0539018413485832>
- Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye’de Yükseköğretim*, ÖSYM Yayınları, Ankara.
- Ildırar, M. (2004). *Bölgesel Kalkınma ve Gelişme Stratejileri*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Jeffery, C. (2001). The Resurgence of Regional Governments, Universities and the ‘New Regionalism’. [ACU Conference of Executive Heads, Cyprus (22 – 26 April), 1-6].
- Kirby, David (2006). Creating Entrepreneurial Universities in the UK: Applying Entrepreneurship Theory to Practice. *Journal of Technology Transfer*, 31(5), 599–603.

- Lazzeretti, L. & Tavoletti, E. (2005). Higher Education Excellence and Local Economic Development: The Case of Entrepreneurial University of Twente. *European Planning Studies*, 13(3), 475-493.
- Leydesdorff, L. & Etzkowitz, H. (2001). The Transformation of University-Industry-Government Relations. *Electronic Journal of Sociology*, 5(4), 1-17. <https://www.scrip.org/reference/referencespapers?referenceid=1566642>
- Odabaşı, Y. (2006). Değişimin ve Dönüşümün Aracı Olarak Girişimci Üniversite. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 87-104
- Ökmen, M. & Bal, V. (2013). Üniversite Yönetimlerinin Girişimci Üniversite Kavramına İlişkin Görüşleri. *Yükseköğretim Dergisi*, 3(2), 70-81 <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/598472>
- Özer, Y. E. (2011). Girişimci Üniversite Modeli ve Türkiye. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXX(2), 2011, pp. 85-100 <https://acikerisim.uludag.edu.tr/server/api/core/bitstreams/2d594500-456d-4bc2-b4cc-8af06532cb91/content>
- Özkaşıkçı, I. (2013). *Dijital Çağda Girişimcilik Ekosistemi*. Butik Yayıncılık.
- Renault, C. (2006). Academic Capitalism and University Incentives for Faculty Entrepreneurship. *Journal of Technology Transfer*, 31(2), 227-239.
- Reuters (2018). *Methodology: Top 100 Innovative Universities & Compare: World's Most Innovative Universities*.
- Robertson, I. (2008). *Comment: How Universities and Graduates Can Thrive*. Independent, Student Career, Planning Getting a Job. <http://www.independent.co.uk>.
- Sakınç, S., & Aybarç - Bursalıoğlu, S. (2012). Yükseköğretimde Küresel Bir Değişim: Girişimci Üniversite Modeli. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, (2), 92-99. [https://dergipark.org.tr/tr/pub/higheredusci/issue/61478/918004#article\\_cite](https://dergipark.org.tr/tr/pub/higheredusci/issue/61478/918004#article_cite)
- Schulte, P. (2004). The Entrepreneurial University: a Strategy for Institutional Development. *Higher Education in Europe*, 24(2), 187-191. [https://www.researchgate.net/publication/248961324\\_The\\_Entrepreneurial\\_University\\_A\\_Strategy\\_for\\_Institutional\\_Development](https://www.researchgate.net/publication/248961324_The_Entrepreneurial_University_A_Strategy_for_Institutional_Development)
- Suarez-Ortega, S. M., & Alamo-Vera, F. R. (2005). SMEs' Internationalization: Firms and Managerial Factors. *International Journal of Entrepreneurial Behaviors & Research*, 11(4), 258-279.
- Sungur, O. (2015). Üniversitelerin Bölgesel Kalkınmada Değişen Rolü ve Girişimci Üniversite Kavramı. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(4), 35-61. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/527553>
- Telli Yamamoto, G. (2020). Girişimci Yenilikçi Üniversite, *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 44-48. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1051867>
- Torun, I. & Öztürk, S. (2013). Yükseköğrenimin Etkinleştirilmesi ve Taşra Üniversitelerinin Önemi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 27(1), 197-208.
- TÜBİTAK (2017). *Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Gösterge Seti*.
- TÜBİTAK (2022). *2022 Yılı Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Gösterge Tanımları ve Kaynakları* [https://tubitak-staging.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2024-04/Gosterge%20Seti%20ve%20Agirl%C4%B1klandırma\\_0.pdf](https://tubitak-staging.tubitak.gov.tr/sites/default/files/2024-04/Gosterge%20Seti%20ve%20Agirl%C4%B1klandırma_0.pdf)
- TUBİTAK, (2024). *Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi, Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Tablo*. <https://tubitak-staging.tubitak.gov.tr/tr/kurumsal/politikalar/girisimci-ve-yenilikci-universite-endeksi/girisimci-ve-yenilikci-universite-endeksi-tablo>
- Türko, E. S. (2020). *Girişimcilik Ekosisteminin Teorik Temelleri Eleştirel Bir Yaklaşım*. Kriter Yayınevi.
- Türko, E. S., & Yellice, B. (2020). Girişimci ve İhracat Kararı: İhracat Yapan ve Yapmayan İşletmelerde Karşılaştırmalı Bir Araştırma. *Turkish Studies - Economy*, 15(1), 557-576. <https://dx.doi.org/10.29228/TurkishStudies.39766>
- US News (2018). *Most Innovative Schools Methodology*.
- Uslu, B., Çalıköğlü, A., Seggie, F. N. & Seggie, S. H. (2020). TÜBİTAK Girişimci ve Yenilikçi Üniversite Endeksi Kriterlerinin Girişimci Üniversitelerde Öne Çıkan Faaliyetler Açısından Değerlendirilmesi. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(1), 1-11. <https://doi.org/10.2399/yod.19.011>

## Bölüm 7

# 1901 DEPREMİNDE ERZURUM İDADİSİ<sup>1</sup>

Esin ALTUN<sup>2</sup>

### ● | GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde 18.yy'dan itibaren birçok farklı alanda başlayan reform hareketleri eğitim alanında da kendini göstermiştir. Bu bağlamda gelişmiş Batı ülkeleri örnek alınarak hem askeri hem de sivil eğitimde pek çok yenilik yapılmıştır. Osmanlı Devleti'nde eğitimin çağdaştırılması hususunda Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile ortaöğretim kurumu olarak planlanması kararlaştırılan idadiler de yeni açılan okullar arasında yer almıştır.

Osmanlı Devleti'nde yeniliklerin merkezi İstanbul olmuştur. Eğitim alanında da yapılan yenilikler, ilk olarak İstanbul'da daha sonrada taşrada uygulanmaya çalışılmıştır. Tarih boyunca medeniyetlerin kavşak noktası olan ve bu konumunu her geçen gün güçlendiren Erzurum, birçok alanda olduğu gibi eğitim konusunda da köklü bir geçmişe sahiptir. Sadece şehir merkezinde değil bağlı bulunan sancak ve kazalarda da pek çok eğitim kurumu mevcuttur. XI. Yüzyılın sonlarından itibaren bölgeye yerleşen Türk-İslam nüfusu beraberinde eğitim öğretim kurumlarının oluşturacak zihniyeti de Anadolu'ya getirmiştir (Cevizliler, 2006). Erzurum bu stratejik öneminden dolayı Tanzimat'tan sonra Osmanlı Devleti'nin farklı alanlarda yaptığı yeniliklerin Anadolu'daki merkezlerinden biri olmuştur. Şehirde önemli sayıda yerli ve yabancı dilde eğitim veren okul açılmıştır. Erzurum İdadisi de bölgenin eğitim ihtiyacını karşılamak için açılan okullar arasındadır. İdadi, özellikle bölgedeki Müslüman halkın çocuklarının eğitilmesinde büyük rol oynamıştır. 8 Kasım 1901 tarihinde şehirde meydana gelen depremde birçok eğitim kurumunun yanı sıra Erzurum idadisi de zarar görmüştür. Valilik ile Sadaret ile yapılan yazışmalar neticesinde idadinin hasar gören yerleri tamir edilmeye çalışılmıştır.

<sup>1</sup> Bu çalışma, Prof. Dr. Besim ÖZCAN danışmanlığında hazırlanan "Erzurum Merkez Sancağında Âfetler (1843-1911)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

<sup>2</sup> Dr., Bağımsız Araştırmacı, esinaltun90@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-9123-3904

## ● | KAYNAKLAR

### Arşiv Kaynakları

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA).

Bâb-ı Âli Evrak Odası Evrakı (BEO.): 1744/130797, 1745/130829.

1748/131058, 1749/131173.

Dâhiliye Nezâreti Mektubî Kalemi (DH.MKT.): 2561/113, 2567/78, 2574/107, 2594/99.

Yıldız Perakende Evrakı Umumî (Y.PRK.UM.): 56/130, 61/10

Maarif Nezâreti Mektubî Kalemi (MF.MKT.): 118/28, 121/26, 591/15, 652/16, 656/53.

Yıldız Sadaret Hususi Maruzat Evrakı (Y.A.HUS.): 422/31.

### Salnameler

Salnâme-i Vilâyet-i Erzurum (H.1318-M.1900).

Maarif Salnâmesi (H.1316-M.1898).

Maarif Salnâmesi (H.1317-M.1899).

Maarif Salnâmesi (H.1318-M.1900).

Maarif Salnâmesi (H.1319-M.1901).

Maarif Salnâmesi (H.1321-M.1903).

### Gazeteler

İkdam gazetesi, Nr: 2653, 2654, 2655, 2685.

The Feilding Star, 18 Kasım 1901.

### Kaynak ve İnceleme Eserleri

Altun, Esin. (2023). *Erzurum Merkez Sancağında Âfetler (1843-1911)*, (Tez No.835471) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi – Erzurum], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Akyüz, Y. (2001). *Türk Eğitim Tarihi*, Alfa Yayınları, İstanbul.

Atalay, İ. (1978). *Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi*, Sevinç Matbası, Ankara.

Atalay, İ. (1982). *Türkiye Jeoformolojisine Giriş*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları No: 9, İzmir

Aydın, T., & Gülenç, A. (2021, 16-17 Eylül). Taşrada Modern Bir Askerî Eğitim Kurumu: Erzurum Mekteb-i İdâdî-i Askerî, *Türk Askerî Eğitim ve Öğretim Tarihi Sempozyum Bildirileri*, (Edit: Koçaoğlu, B., Taşdemir, A., & Bilgü, H.), Milli Savunma Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 123-140.

Cevizliler, E. (2006). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Erzurum'da Eğitim (1839-1923)*, [Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Çetin, K. (1998). *Erzurum'un XIX. Yüzyıl Tarihi Coğrafyası (Erzurum Merkez, Ova ve Pasin-i Ulya*, (Tez No. 72772) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Demirel, D. (2007). *Osmanlı Devleti'nde Sultaniler ve İdadiler*, (Tez No.214380) [Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi – Samsun).

Doğanay, H. (1989). "Erzurum'un Genel Coğrafi Özellikleri", *Şehr-i Mübârek Erzurum*, Erzurum Belediyesi Kültür Yayınları:1, Yorum Matbaacılık Ankara.

Eraslan, C. (2017). *Objektiften Yansıyanlarla Sultan II. Abdülhamid Döneminde Eğitim*, Üsküdar Belediyesi, İstanbul. 3, 123 – 140.

Eyidoğan, H., Güçlü, U., Değirmenci, E., & Utku, Z. (1991). *Türkiye Büyük Depremleri Makro Sismik Rehberi (1900-1988)*, İstanbul Teknik Üniversitesi Maden Fakültesi Jeofizik Mühendisliği Bölümü, Kurtiş Matbaası, İstanbul.

Görür, D. E. (2023), "Erzurum'da Siyasi, İktisadi ve İctimai Hayat (1901-1904)", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, (43), 1-42.

Gülmez, A. (2021a). *Erzurum Mülki İdadisi*, Lap Lambert Academic Publishing, Moldova.

Gülmez, A. (2021b, Aralık), "Osmanlı Devleti'nde İdadiler", *Uluslararası Alan Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 106-131.

- Hoffmeister, E. W. (1911). *Durch Armenien Eine Wanderung und Der Zug Xenophons Bis Zum Schwarzen Meere Eine Militar Geographische Studie*, Leipzig, Berlin.
- İrkin, Z., Satılmış, S. (2023), 1901 Erzurum Depremi ve Afet Yönetimi. *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, (17), 129-51.
- Karataş, Y. (2010). *II. Abdülhamit Dönemi'nde Erzurum (Sosyal, Ekonomik, İdari ve Demografik Yapı)*, (Tez No. 263961) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Kodaman, B. (1991). *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Lahn, E. (2001). *Türkiye Depremleri İzahlı Kataloğu*. Yıldız Teknik Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Lynch, H.F.B. (1965). *Armenia Travels and Studies*, Vol. II, The Turkish Provinces, Khayats, Beirut.
- Mr. Stapleton, (1902, January). "Eastern Turkey Mission-Earthquake at Erzroom" *The Missionary Herald*, 118(1).
- Mr. Stapleton, (1902, March) "Eastern Turkey Mission-The Earthquake at Erzroom", *The Missionary Herald*, Vol: 118 (3).
- Orhan, M. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Vilayet Yatılı İdadileri*, (Tez No.209438) [Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi-Niğde] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Özger, Y. (2023). 1901 Depreminde Erzurum Valisi Nazım Bey'in Afet Yönetim Stratejileri, *Avrasya Uluslararası Araştırma Dergisi* (Mart 2023), 11(34), 214-228.
- Özgül, B. (1990). İdadi Binaları. *Tarih ve Toplum*, 82, 44-47.
- Özsoy, M. H. (2001). *Erzurum'da Türk Eğitim Tarihi Kronolojisi*, Erzurum Lisesi Kültür Eğitim Vakfı Yayınları I, Ankara.
- Özsoy, M. H. (2002). *Fotoğraflarla Erzurum Lisesi Tarihi*, Erzurum Lisesi Kültür Eğitim Vakfı Yayınları II, Ankara.
- Sakaoğlu, N. (2003). *Osmanlı'dan Günümüze Eğitim Tarihi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Unat, F. R. (1964). *Türkiye Eğitim Sisteminin Gelişmesine Tarihi Bir Bakış*, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Yarbaşı, M., Bayraktutan, S., A. & Kadirov, A. (2003). "Atatürk Üniversitesi – Yenişehir (Erzurum) Yerleşim Alanı Zemini Geotektonik Özellikleri", *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 9(3), Denizli, 289-298.
- Yarbaşı, N. (2011). *Erzurum Şehir Merkezi Batı Kesiminin Geoteknik Haritalanması*, (Tez No.105330) [Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi – Erzurum] Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yeryüzü ve Deprem-Dünyada ve Türkiye'de Depremler*, (2000), Boyut Yayınları, İstanbul.
- Yıldız, H. (2017). *Erzurum Lisesi Üzerine Tarihsel Bir İnceleme*, (Tez No.475982) [Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi-Erzurum], Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Yılmaz, M, A. (2015). *Maarif Salnamelerine Göre Osmanlı Devleti Eğitim Sisteminde İdadiler (1898-1903)*, (Tez No. 412277) [Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi-Kahramanmaraş]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Zeynal, A. (2011). *Selçukludan Günümüze Erzurum Eğitim Kurumları Tarihi*, Zafer Ofset, Erzurum.

### Sözlükler

- Devellioğlu, F. (2013). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Yayınevi, Ankara.
- Sertoğlu, M. (1986). *Osmanlı Tarih Lügati*, Enderun Kitabevi, İstanbul.

### Elektronik KAYNAKLAR

- <https://birimler.atauni.edu.tr/depreamaraştırma-merkezi> Erişim Tarihi: 14.06.20022.
- <https://wwwresearchgate.net>. Erişim Tarihi:18.06.2022.
- Son Depremler Listesi, (2021), AFAD, <https://deprem.afad.gov.tr/last-earthquakes>.



## Bölüm 8

# KADIN SAĞLIĞINDA KANITA DAYALI UYGULAMALAR VE EĞİTİM

Şevin POLAT<sup>1</sup>  
Tenzilay MÜDÜT ALTUNBAY<sup>2</sup>  
Ayşe METİN<sup>3</sup>

### ● | GİRİŞ

Günümüz sağlık anlayışında kişi, aile ve toplumun sağlığını koruyan, geliştiren ve sürdüren bir yaklaşım benimsenmiştir. Sağlık her bireyin temel hakkıdır. Hemşirelerin, bu temel hakları koruma ve sürdürmede önemli rolleri bulunmaktadır. Bu roller arasında yer alan eğitici rolü ile hemşireler, sağlığın korunması, yükseltilmesi ve geliştirilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla hemşireler bireyin sağlığına ve gereksinimlerine yönelik bilgi eksiklikleri belirlenerek doğru yaklaşımlarla, uygun ve devamlılığı olan eğitimler vermektedir. Bu eğitimler bireye doğru davranışlar kazandırarak sağlığın optimum kapasiteye ulaşmasını sağlayarak, hemşirenin otorite olduğu bir bakım anlayışının ötesinde bireylerin kendi bakımlarında söz sahibi olmalarına olanak tanımaktadır. Günümüzde hemşirelik eğitiminde bireyi merkeze alan bir yaklaşım sunan kanıta dayalı uygulamalar sıklıkla kullanılmaktadır. Kanıta dayalı uygulamalar tüm bireylerde sağlık bakımının kalitesini artırmaktadır. Öte yandan kanıta dayalı uygulamaların kadınlara sunulması doğrudan toplum sağlığını etkileme potansiyeli taşıması bakımından ayrıca önem arz etmektedir (Aydın & ark., 2015; Öztürk & ark., 2016).

Geçmiş yıllarda doğurganlık ve üreme sistemine odaklanan kadın sağlığı ile ilgili hemşirelik rolleri, günümüzde kadını bir bütün olarak ele almakta, kadının yaşam boyu karşılaştığı fiziksel, psikolojik ve sosyal gereksinimlere odaklanmaktadır. Yaşam dönemleri dikkate alınarak kadının bilinçlenmesi üzerine verilecek eğitimlerle pek çok olası ve mev-

<sup>1</sup> Arş. Gör., Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Doğum ve Kadın Hastalıkları AD., sevin.akgun@erzurum.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7881-8561

<sup>2</sup> Öğr. Gör., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Erbaa Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, tenzilay.mudut@gop.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4106-7992

<sup>3</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, ayse.metin@erzurum.edu.tr, ORCID iD:0000-0003-2261-4364

ihtiyacı, sağlıklı zayıflama gibi web tabanlı eğitim programları da bu uygulamalara örnek verilebilmektedir. Metin (2021)'in preterm eylem riski olan gebelerde stresle başa çıkma- da dzenlenmiş olduğu çevrimiçi eğitim programı da bu eğitim platformlarından biridir.

Sonuç olarak, yaşam boyu kadın sağlığı konularında Kanıta dayalı uygulamaları içeren eğitimlerin teknolojik gelişmelerin rehberliğinde mufredata entegre edilmesi, hizmet içi eğitim programları ile bu yaklaşımın yaygınlaştırılması aynı zamanda hemşirelerin kadın sağlığına ynelik güncel gelişmeleri takip ederek uygulamaları önem arz etmektedir.

## ● | KAYNAKLAR

- Abay, H., & Kaplan, S. (2019). Current approaches in premenstrual syndrome management. *Bezmi-alem Sci*, 7(2), 150-6.
- Abi, A., Vefikuluçay-Yılmaz D. (2019). Infertility risk factors and nurse's role. *International Journal of Emerging Trends in Health Sciences*, 3(1):1-8.
- Abreu, A. P., & Kaiser, U. B. (2016). Pubertal development and regulation. *The lancet Diabetes & endocrinology*, 4(3), 254-264.
- Açıkgöz, A., ehreli, R., Ellidokuz, H. (2011). Kadınların Kanser Konusunda Bilgi ve Tutumları ile Erken Tanı Yntemlerine Ynelik Davranışları. *Dokuz Eyllniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 25(3), 145-154.
- Akdeniz, M., Kavukcu, E., & Teksan, A. (2019). Yaşlanmaya bağlı fizyolojik değişiklikler ve kliniğe yansımaları. *Turkiye Klinikleri Family Medicine-Special Topics*, 10(3), 1-15.
- Akduman AT, Budur O. Primer Dismenorede Tedavi Yaklaşımları. *Anadolu Klin*, 2016;21(3):235-240.
- Akduman, A. T., & Budur, O. . (2016). Treatment modalities in primary dysmenorrhea. *Anatolian Clinic the Journal of Medical Sciences*, 21(3), 235-240.
- Aker, S. ř., Yüce, T., Acar, D., & Atabekoğlu, C. S. (2015). Anormal Uterin Kanaması olan Kadınlarda Endometrial rnekleme Sonuçları: 765 Vakanın Retrospektif Analizi. *Cukurova Medical Journal*, 40(2), 306-310.
- Aktan, C. (2021). HLA-DRB1 Geni ile Menarş Yaşının, Multipl Skleroz Başlangıç Yaşı ve Birbirleri ile İlişkisi (Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Prof. Dr Cemil Taşcıoğlu şehir Hastanesi, Nöroloji Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Albers, J. R., Hull, S. K., & Wesley, R. M. (2004). Abnormal uterine bleeding. *American family physician*, 69(8), 1915-1926.
- Aldağ, H. (2005). ğrenme Ve ğretmede A. Paivo'nun İkilili Kodlama Kuramı. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 29-48.
- Alp, Dal, N., Ertem G. (2017).Gynecological Cancer Awareness Scale Development Study. *Human and Society Science Research Journal* , 6(5):2351.
- Alsanosi, S. M., & Padmanabhan, S. (2024, April). Potential Applications of Artificial Intelligence (AI) in Managing Polypharmacy in Saudi Arabia: A Narrative Review. In *Healthcare* ,12 (7), 7-788..
- Arslan zkan, H. ve Bilgin, Z. (2019). *Kanıta dayalı gebelik ve doğum ynetimi*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevleri
- Bakır, N., & Beji, N. K. (2021). Üniversite ğrencilerinde Premenstrual Sendrom Prevelansi Ve Etkileyen Faktörler. *İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9(1), 264-277.
- Başar, F., & Demirci, N. (2015). Toplumsal cinsiyet eşişsizliği ve şiddet. *Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi*, 2(1), 41-52.
- Başgl, ř., & Beji, N. K. (2015). Doğum eyleminin birinci evresinde sık yapılan uygulamalar ve kanıta dayalı yaklaşım. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 32-39.

- Bayrak, S., & Akın, S. (2019). Yaşlılarda cilt sorunları ve bakımı. *Sağlık Bilimleri Üniversitesi Hemşirelik Dergisi*, 1(3), 215-220
- Baysoy, N. G., & Özkan, S. (2012). Gebelik öncesi (prekonsepsiyonel) bakım: halk sağlığı perspektifi. *Gazi Medical Journal*, 23(3).
- Beji, N. K., Kaya, G., & Savaşer, S. (2021). Ülkemizde kadın sağlığının öncelikli sorunları. *Ordu Üniversitesi Hemşirelik Çalışmaları Dergisi*, 4(1), 105-112.
- Benetti-Pinto, C. L., de Sá Rosa, A. C. J., Yela, D. A., & Júnior, J. M. S. (2017). Abnormal uterine bleeding. *Revista Brasileira de Ginecologia e Obstetria/RBGO Gynecology and Obstetrics*, 39(07), 358-368
- Bernardi, M., Lazzeri, L., Perelli, F., Reis, F. M., & Petraglia, F. (2017). Dysmenorrhea and related disorders. *F1000Research*, 6.
- Bialystok, L., Poole, N., & Greaves, L. (2013). Preconception care: call for national guidelines. *Canadian Family Physician*, 59(10), 1037-1039.
- Bogin, B. (2020). *Patterns of human growth* (Vol. 88). Cambridge University Press.
- Boylu, A. A., & Günay, G. (2018). Yaşlı bireylerde algılanan sosyal desteğin yaşam doyumu üzerine etkisi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1351-1363.
- Bozkurt, N. (2019). "Dismenore Sıklığı ve Dismenorenin Yaşam Kalitesine Etkisi", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İnönü Üniversitesi.
- Bulut, Ö. Ü., Şahin, S., & Kaplan, S. (2020). Roper, Logan Ve Tierney'in Yaşam Aktivitelerine Dayalı Hemşirelik Modeline Göre Hiperemesis Gravidarum Olgu Değerlendirmesi.
- Burnett, M., & Lemyre, M. (2017). No. 345-Primary Dysmenorrhea Consensus Guideline. *Journal of Obstetrics and Gynaecology Canada*, 39(7), 585-595.
- Can BMB, Akçetin ZY. Definition and classification of urinary incontinence. *Türkiye Klinikleri. J Uro Special Topics*. 2009; 2(1):13-6.
- Cangöl E, Beji NK. Primer Dismenore, Kanıta Dayalı Uygulamalar Ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Osman gazisi Tıp Dergisi*, 2013;35(2):44-55.
- Cano, A. (Ed.). (2017). *Menopause: A Comprehensive Approach*. Springer, 1-79.
- Caplin, M., & Saunders, T. (2015). Utilizing teach-back to reinforce patient education: a step-by-step approach. *Orthopaedic Nursing*, 34(6), 365-368.
- Carolan-Olah, M., & Sayakhot, P. (2019). A randomized controlled trial of a web-based education intervention for women with gestational diabetes mellitus. *Midwifery*, 68, 39-47.
- Carroquino-Garcia, P., Jiménez-Rejano, J. J., Medrano-Sanchez, E., De La Casa-Almeida, M., Diaz-Mohedo, E., & Suarez-Serrano, C. (2019). Therapeutic exercise in the treatment of primary dysmenorrhea: a systematic review and meta-analysis. *Physical therapy*, 99(10), 1371-1380.
- CDC, A. W. (2020). Centers for disease control and prevention.
- Cingil, D., & Göger, S. (2020). Effect of education and counseling on anthropometric measures and healthy lifestyle behavior among overweight and obese women. *Translational behavioral medicine*, 10(6), 1450-1457.
- Cobutoğlu, S. A. (2021). Kadın Ve Şiddet: Manves City'de Şiddetin Türleri (Fiziksel, Ekonomik Ve Cinsel Şiddet). *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(33), 238-265.
- Coşkun, A. (2011). Prekonsepsiyonel Bakım Ve Danışmanlık: Kadın Yaşamındaki Yeri Ve Önemi. *Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi*, 8(3):8-15.
- Çeber Turfan E., Demirelöz, M. (2018). Riskli gruplarda üreme sağlığı. *Türkiye Klinikleri J Public Health Nurs-Special Topics*, 4(1), 45-52.
- Çelik, C., Kazankaya, F., & Bozkurt, Ö. D. (2022). Kadın Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği: Kanıta Dayalı Uygulamalar. *YOBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3(3), 366-381.
- Çiftçi, B. (2021). *Hamilelik ve doğum*. İstanbul: Destek Yayınları
- Dalbudak, S., & Bilgili, N. (2013). GATA kadın hastalıkları ve doğum polikliniğine başvuran kadınların genital hijyen davranışları ve bu davranışların vajinal enfeksiyona etkisi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 55(4), 281-287.
- Daşkan, Z., Kılıç, B., Baytok, C., Kocairi, H., & Kuzu, S. (2015). Genital Akıntı Şikâyetiyle Polikliniğe Başvuran Kadınların Genital Hijyen Uygulamaları. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık*

Bilimleri Dergisi, 4(1), 113-124.

- Demir, T., & Nalbant, F. (2023). Kadına yönelik şiddetle mücadelede kullanılan mobil uygulamaların kamu değeri perspektifinden değerlendirilmesi. *Fiscaoeconomia*, 7(1), 341-364.
- Demirel, G., & Gölbaşı, Z. (2015). Kadın sağlığı taramasında güncel durum. *Gmşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(4), 638-659.
- Denktaş, S., Bonsel, G. J., Van der Weg, E. J., Voorham, A. J. J., Torij, H. W., De Graaf, J. P., ... & Steegers, E. A. P. (2012). An urban perinatal health programme of strategies to improve perinatal health. *Maternal and child health journal*, 16, 1553-1558.
- Dorney, E., & Black, K. I. (2018). Preconception care. *Australian journal of general practice*, 47(7), 424-429. <https://doi.org/10.31128/AJGP-02-18-4485>
- Duman, M., & Timur Taşhan, S. (2018). The effect of sleep hygiene education and relaxation exercises Duman, M., and Timur Taşhan, S. (2018). The effect of sleep hygiene education and relaxation exercises on insomnia among postmenopausal women: A randomized clinical trial. *International Journal of Nursing Practice*, 24(4), e12650.
- Earle, S., Marston, HR, Hadley, R. ve Banks, D. (2021). Adet ve doğurganlık uygulaması takipçilerin kullanımı: kanıtların kapsamlı bir incelemesi. *BMJ cinsel ve üreme sağlığı*, 47 (2), 90-101.
- Ekrem, E. C., & Daşıkan, Z. (2021). Perinatal dönemde yapay zekâ teknolojisinin kullanımı. *Eurasian Journal of Health Technology Assessment*, 5(2), 147-162.
- Erbil, N., & Pasinlioğlu, T. (2010). Planlı eğitim ve danışmanlığın kadınların aile planlaması hizmetlerinden memnuniyet düzeyine etkisi. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2), 38-46.
- Esin, A., Mihciokur, S., Demir, C., & Kanal, G. (2021). Türkiyede Cinsel Sağlık ve reme Sağlığı Durum Analizi Raporu.
- Farahi, N., & Zolotor, A. (2013). Recommendations for preconception counseling and care. *American family physician*, 88(8), 499-506.
- Fryer, K., Delgado, A., Foti, T., Reid, C. N., & Marshall, J. (2020). Implementation of obstetric telehealth during COVID-19 and beyond. *Maternal and child health journal*, 24, 1104-1110.
- Gölbaşı, Z. (2002). Adölesan Kızlara Yönelik Okula Dayalı reme Sağlığı Eğitim Programının Etkinliği. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Gnen, İ., & Gülten, K. O. . (2019). Menopoz dönemine yönelik uygulanan eğitim programının kadınların menopoza yönelik tutumlarına etkisi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 29-33.
- guidelines, 2015. Morbidity and mortality weekly report: Recommendations and
- Guimares, I., & Pvoa, A. M. (2020). Primary dysmenorrhea: assessment and treatment. *Revista Brasileira de Ginecologia e Obstetrícia*, 42, 501-507.
- Gun, ., Demirci, N., & Otrar, M. (2014). Dismenore yönetiminde tamamlayıcı alternatif tedavileri kullanma durumu. *Spatula DD*, 4(4), 191-197.
- Gun, ., Demirci, N., & Otrar, M. (2014). Dismenore yönetiminde tamamlayıcı alternatif tedavileri kullanma durumu. *Spatula DD*, 4(4), 191-197.
- Güner, ., ztrk, R., & Kavlak, O. (2015). Primer Dismenorenin Yönetiminde Kanıtı Dayalı Uygulamalar. *Journal Of Clinical Obstetrics & Gynecology*, 25(3), 195-204.
- Hacivelioğlu, D., & Demirci, H. (2022). Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde alışan Ebelerin Kadın Sağlığının Korunması Ve Geliştirilmesine Yönelik Sağlık Eğitimi Etkinlikleri. *Sağlık Ve Toplum Dergisi*, 32(2), 49-60.
- Hoşgör, H. (2022). Sağlık Alanında Sanal Gerçekliğin Kullanımı: Türkiye ve Dünyadan rnekler. *Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 2(3), 647-660.
- Hu, Y., Amoah, A. N., Zhang, H., Fu, R., Qiu, Y., Cao, Y., ... & Lyu, Q. (2022). Effect of ginger in the treatment of nausea and vomiting compared with vitamin B6 and placebo during pregnancy: a meta-analysis. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 35(1), 187-196.
- Iacovides, S., Avidon, I., & Baker, F. C. (2015). What we know about primary dysmenorrhea today: a critical review. *Human reproduction update*, 21(6), 762-778.

- Irmak, H. S., & Artan, T. (2018). 'Feminist gerontoloji bağlamında yaşlılığın kadınsallaşması'. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 5(2), 236-243.
- İlçioğlu, K., Keser, N., & Çınar, N. (2017). Ülkemizde kadın sağlığı ve etkileyen faktörler Women's Health and Affecting Factors in Turkey. *Journal of Human Rhythm*, 3(3), 112-119.
- Jordan, S. J., & Webb, P. M. (2023). *Gynaecological Cancers. A Life Course Approach to Women's Health*, 203.
- Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu (KCDP) (2023). <https://kadincinayetleriniurduracagiz.net/kategori/veriler>
- Karaaziz, M. (2023). Eş İlişkilerinde Kadına Yönelik Şiddet: Derleme. *The Journal of Social Sciences*, 64(64), 160-171.
- Karabulutlu, Ö., & Solmaz, E. (2023). Aile planlaması hizmetleri kalitesi. *Muş Alparslan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 70-76.
- Karaca, P. P., & Beji, N. K. (2015). Premenstrual Sendromunun Tanı Ve Tedavisinde Kanıt Temelli Yaklaşımlar Ve Hemşirelik Bakımı. *Balikesir Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(3), 178-186.
- Karagöl, B., Bilmez, G., Arıöz, A., & Şahin, S. (2023). Kadın Sağlığı Alanında Teknoloji Kullanımı Ve Bakım. *Türkiye Sağlık Araştırmaları Dergisi*, 4(3), 57-69.
- Karakoç, M. D. (2022). Kanser hastalarında polifarmasi ve ilaç etkileşimleri. *Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1), 31-42.
- Karapanou, O., & Papadimitriou, A. (2010). Determinants of menarche. *Reproductive Biology and Endocrinology*, 8, 1-8.
- Karkın, P. Ö., Sezer, G., Şen, S., & Duran, M. (2021). Kırsalda yaşayan kadınların cinsel yolla bulaşan hastalıklar hakkındaki bilgi düzeylerinin değerlendirilmesi. *Ondokuzmayıs Tıp Dergisi*, 1(1).
- Kaya, Y., Beji, N. K., Aydın, Y., & Hassa, H. (2016). Kadınlarda yaşam biçim davranışlarının fertilité üzerine etkisi. *Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(3), 190-196.
- Kırcan, N. D., & Balkaya, N. A. (2021). Ebelerin Normal Doğum Eyleminde Dikey Pozisyonların Kullanımına İlişkin Görüş ve Uygulamaları: Türkiye'nin Batısından Kesitsel Bir Çalışma. *Unika Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(2), 59-71.
- Kibuka, M. ve Thornton, JG (2017). Epidural anestezi uygulanan kadınlarda doğumun ikinci evresindeki pozisyon. *Sistemik İncelemelerin Cochrane Veritabanı*, (1).
- Kilci, Ş., Daşkan, Z., & Muslu, A. (2020). Primer Dismenore Ağrı Yönetiminde Kullanılan Tamamlayıcı Ve Bütünleştirici Terapi Uygulamaları. *Atatürk Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 70-80.
- Koçak, D. Y., & Duman, N. B. (2019). Türkiye'de hemşirelik alanında üreme sağlığı-cinsel sağlık konularında yapılmış olan tezlerin içerik açısından incelenmesi. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, (2), 265-270.
- Koçan, M. K. D., & Cangöl, E. (2023). Menopoz Dönemindeki Kadınların Yaşadıkları Semptomlar ve Baş Etme Yöntemleri. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 32(3), 156-168.
- Kopmaz, B., & Arslanoğlu, A. (2018). Mobil sağlık ve akıllı sağlık uygulamaları. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, 5(4), 251-255.
- Korkut, A., Gezer, M., Suman, K., Şenol, G., Deniz, N., Demirdelen, B., ... & Suman, M. (2022). *Perinatal Enfeksiyonlar*. Livre de Lyon.
- Kurtoğlu, S., & Koç, A. (2019). Dünyada yaşlılara sunulan hizmet örnekleri. *Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 4(2), 122-131.
- Marshall, S., & Rees, M. (2019). Managing menopause and post-reproductive health: beyond hormones and medicines. *Postmenopausal diseases and disorders*, 439-465.
- Metin, A. (2021). Neuman sistemler modeline temellenen hemşirelik danışmanlığının preterm eylem riski olan gebelerde algılanan stres, stresle başa çıkma ve doğum sonuçlarına etkisi.
- Metin, Ö. G. D. H. T. (2023, December). Prenatal döneme ilişkin güncel kanıta dayalı uygulamalar ve hemşirelik yaklaşımı. In *IV. Uluslararası Farklı Boyutlarıyla Sağlık Konferansı Bildiriler Kitabı: IV. International Conference On Different Aspects of Health Proceeding Book* (p. 55). Holis-

tence Publications.

- Miller, B. (2016). *Menopause: A Whole New Way To Menopause Relief*. Malaysia, Oak publication, 1-5.
- Morawski, K., Ghazinouri, R., Krumme, A., Lauffenburger, J. C., Lu, Z., Durfee, E., ... & Choudhry, N. K. (2018). Association of a smartphone application with medication adherence and blood pressure control: the MedISAFE-BP randomized clinical trial. *JAMA internal medicine*, 178(6), 802-809.
- Morawski, K., Ghazinouri, R., Krumme, A., Lauffenburger, J. C., Lu, Z., Durfee, E., ... & Choudhry, N. K. (2018). Association of a smartphone application with medication adherence and blood pressure control: the MedISAFE-BP randomized clinical trial. *JAMA internal medicine*, 178(6), 802-809
- Murray, P. G., & Clayton, P. E. (2013, April). Endocrine control of growth. In *American Journal of Medical Genetics Part C: Seminars in Medical Genetics*.
- National Collaborating Centre for Women's and Children's Health (UK). *Diabetes in Pregnancy: Management of Diabetes and Its Complications from Preconception to the Postnatal Period*. London: National Institute for Health and Care Excellence (UK); 2020. doi: 10.1097/01.aoa.0000358376.87940.84
- Necypor, J. L., & Holley, S. L. (2017). Providing Evidence-Based Care During the Golden Hour. *Nursing for women's health*, 21(6), 462-472. <https://doi.org/10.1016/j.nwh.2017.10.011>
- Noble, N. (2018). Symptom management in women undergoing the menopause. *Nursing Standard*, 32(22).
- O'Neill, S., & Eden, J. (2017). The pathophysiology of menopausal symptoms. *Obstetrics, Gynaecology & Reproductive Medicine*, 27(10), 303-310.
- Ozgoli, G., Goli, M., Simbar, M. (2019). Effects of ginger capsules on pregnancy, nausea and vomiting. *Altern Complement.*, 15(3): 6-243.
- Özçam, H., Çimen, G., Uzunçakmak, C., Aydın, S., Özcan, T., Boran, B. (2014). Kadın
- Özel, Ş., Oskovi, A., Korkut, S., Memur, T., & Üstün, Y. E. (2018). Gençlik Merkezine Başvuran Adölesanların Menarş Duygu, Menstruasyon Algı-Bilgi ve Özbakım Pratikleri. *Ankara Medical Journal*, 18(4), 675-682.
- Özel, Ş., Oskovi, A., Korkut, S., Memur, T., & Üstün, Y. E. (2018). Gençlik merkezine başvuran adölesanların menarş duygu, menstruasyon algı-bilgi ve özbakım pratikleri. *Ankara Medical Journal*, 18(4), 675-682.
- Özkan, H., & Bilgin, Z. (2019). *Kanıt Dayalı Gebelik ve Doğum Yönetimi*. Ankara Nobel Tıp Kitabevi, 11-18.
- Özkan, Y., & Purutçuoğlu, E. (2010). Yaşlılıkta teknolojik yeniliklerin kabulünü etkileyen sosyalizasyon süreci. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 23(23), 37-46.
- Öztürk, S., & Tanrıverdi, D. (2010). Premenstrual sendrom ve başetme. *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(3), 57-61.
- Paivio, A. (1991). Dual coding theory: Retrospect and current status. *Canadian Journal of Psychology*, 45(3), 255-287.
- Palas, P., & Karaçam, Z. (2013). Kadınların Tutukevinde Bulunmalarının Genital Hijyen Uygulamalarına Etkisi. *Anadolu Hemşirelik Ve Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(1), 27-35.
- Panay, N., Briggs, P., & Kovacs, G. T. (Eds.). (2020). *Managing the Menopause*. Cambridge University Press, 1-108.
- reports, 64(3), 1-137.
- Rizzoli, R., & Biver, E. (2020). 'Are Probiotics the New Calcium and Vitamin D for Bone Health?' *Current osteoporosis reports*, 18(3), 273-284.
- Rodin M. (1992). The Social Construction Of Premenstrual Syndrome. *Soc Sci Med*, 35 (1), 49-56.
- Saad, J., & Painter, C. (2023). Management of postpartum perineal wound complications. *Current opinion in obstetrics & gynecology*, 35(6), 505-509. <https://doi.org/10.1097/GCO.0000000000000906>
- Sağlık Çalışanlarının Meme Kanseri, Serviks Kanseri ve Rutin Tarama Testlerini Yaptırmaya İlişkin

- Bilgi Tutum ve Davranışlarının Değerlendirilmesi. İstanbul Tıp Fakültesi Dergisi, 15, 154-160.
- Saka, S., & Okuyucu, T. (2020). Genç Kadınlarda Premenstrual Sendromun Yorgunluk Ve Uyku Kalitesi Üzerine Etkisi. *Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 33-39.
- Salkind, N. J. (2006). Puberty, Ed: Salkind, N. J., Encyclopedia of Human Development içinde 1050-1053. USA: Sage Publication. ISBN: 1-4129-04-75-7.
- Sarman, A., Sarman, E., & Tuncay, S. (2021). Hemşirelikte Sanal Gerçeklik Kullanılarak Yapılan ve YÖK Tez'de Yayınlanan Lisansüstü Tezlerin Niceliksel ve İçerik Açısından İncelemesi. *Bingöl Üniversitesi Sağlık Dergisi*, 2(2), 71-82.
- Schwalfenberg, G. K. (2017). Vitamins K1 and K2: the emerging group of vitamins required for human health. *Journal of nutrition and metabolism*, 2017.
- Selçuk, A. K., & Özlem, Ş. E. N. (2021). Jinekolojik Kanserlerde Kullanılan Tamamlayıcı Ve Alternatif Tedavi Yöntemleri. *Izmir Democracy University Health Sciences Journal*, 4(1), 33-46.
- Sezgin, D., & Kartal, Y. A. (2021). Gebelik döneminde kanıta dayalı yaklaşımların güncel rehberler doğrultusunda incelenmesi. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(1), 92-107.
- Singh K, Srivastava D, Misra R, Tyagi M. Relationship between Primary Dysmenorrhea and Body Composition Parameters in Young Females. *International Journal of Health Sciences and Research*. 2015; 5(7): 150-155.
- Sönmez, S., & Çevik, C. (2021). Yaşlılık Ve Sağlıkta Eşitsizlikler'. *Humanistic Perspective*, 3(2), 496-511.
- Söyleyici, Z., & Salici, O. (2020). Huzurevi Ile Kendi Evinde Yaşayan Yaşlıların Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışlarının Fiziksel Aktivite Çerçevesinde İncelenmesi: Isparta Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(3), 334-341.
- Sridharan, K., & Sivaramakrishnan, G. (2020). Interventions for treating hyperemesis gravidarum: a network meta-analysis of randomized clinical trials. *The Journal of Maternal-Fetal & Neonatal Medicine*, 33(8), 1405-1411.
- Sternberg, S. A., Schwartz, A. W., Karunanathan, S., Bergman, H., & Mark Clarfield, A. (2011). The identification of frailty: a systematic literature review. *Journal of the American Geriatrics Society*, 59(11), 2129-2138.
- Stewart, C., Ralyea, C., & Lockwood, S. (2019). Ovarian Cancer: An İntegrated Review. *In Seminars In Oncology Nursing* 35 (2), 151-156.
- Sung, H., Ferlay, J., Siegel, R. L., Laversanne, M., Soerjomataram, I., Jemal, A., & Bray, F. (2021). Global cancer statistics 2020: GLOBOCAN estimates of incidence and mortality worldwide for 36 cancers in 185 countries. *CA: a cancer journal for clinicians*, 71(3), 209-249
- Suzan, Ö. K. (2020). Kolostrum: Özellikleri ve prematüre bebeğe faydaları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(3), 221-227.
- Svensson, J., Barclay, L., & Cooke, M. (2009). Randomised-controlled trial of two antenatal education programmes. *Midwifery*, 25(2), 114-125.
- Şimşek, D. C., Günay, U., & Polat, S. (2021). Term ve Preterm Yenidoğanda Kanguru Bakımına Yönelik Kanıta Dayalı Uygulamalar. *Türkiye Klinikleri Pediatric Nursing-Special Topics*, 7(2), 53-57.
- The Society Of Obstetrics And Gynecology Of Canada (2016) Management of spontaneous labour at term in healthy women. 38(9):843-865
- TİTCK (2017). Geleneksel Bitkisel Tıbbi Ürünler Yönetmeliği 2017.(15/04/2024 tarihinde <https://titck.gov.tr/storage/Archive/2019/legislation/aa1268b7-31ed-4113-88ce-1051030277d5.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Topuz, Y. (2018). *Anatomik eğitiminde sanal gerçeklik ve üç boyutlu masaüstü materyallerin akademik başarı ve bilişsel yük açısından karşılaştırılması* (Master's thesis, Eğitim Bilimleri Enstitüsü).
- Turan, Z., & Koruk, F. (2023). Erken Postpartum dönemde kadınların aile planlamasına yönelik tutumu ve etkileyen faktörler. *Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 16(1), 103-113.
- United Nations (UN) (1994). Population And Development, Programme Of Action Adopted At The International Conference On Population And Development, Cairo.
- UYYSAL, M. T. (2020). Yaşlı bireylerin sosyalleşmesinde dijital teknolojinin rolü: dijital yaşlılar üzeri-

- ne bir alışma. Suleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, (50), 43-59.
- Uzun ger, A., (2019). "reme ağındaki Kadınlarda Dismenore Sıklığı ve Şiddeti", (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Aile Hekimliği Anabilim Dalı, İzmir Katip elebi Üniversitesi.
- WHO recommendations on maternal health: Guidelines approved by the WHO Guidelines Review Committee. Geneva: World Health Organization; 2017 (WHO/MCA/17.10). [https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259268/WHO-MCA-17.10\\_eng.pdf?sequence=1](https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/259268/WHO-MCA-17.10_eng.pdf?sequence=1) adresinden alındı. Erişim Tarihi: 01.05.2022
- Wicks, S. M., & Mahady, G. B. (2015). Nutritional and Dietary Interventions for Menopause. *Nutrition, Fertility, and Human Reproductive Function*, 165.
- Widstrm, A. M., Brimdyr, K., Svensson, K., Cadwell, K., & Nissen, E. (2019). Skin-to-skin contact the first hour after birth, underlying implications and clinical practice. *Acta paediatrica* (Oslo, Norway : 1992), 108(7), 1192–1204. <https://doi.org/10.1111/apa.14754>
- Workowski, K. A., & Bolan, G. A. (2015). Sexually transmitted diseases treatment
- World Economic Forum (WEF) (2022). Global Gender Gap Report 2022, Geneva, <https://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2022/> (26.08.2022).
- World Health Organization (WHO) (2011). World Health Organization 2011: World Report on Disability 2011, Geneva.
- World Health Organization. (2013). Meeting to develop a global consensus on preconception care to reduce maternal and childhood mortality and morbidity: World Health Organization
- World Health Organization. (2018). *WHO recommendations on antenatal care for a positive pregnancy experience: summary: highlights and key messages from the World Health Organization's 2016 global recommendations for routine antenatal care* (No. WHO/RHR/18.02). World Health Organization.
- Yang, B., Ostbye, T., Huang, X., Li, Y., Fang, B., Wang, H., & Liu, Q. (2021). Maternal age at menarche and pubertal timing in boys and girls: a cohort study from Chongqing, China. *Journal of Adolescent Health*, 68(3), 508-516.
- Yanıkkerem, E. (2017). Obezitenin kadın sağlığına etkileri. *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(1), 37-43.
- Yıldırımkaaya G. Türkiyede Karşılanmamış Cinsel Sağlık Bilgisi İhtiyacının Adolesan Sağlığına Yanışması ve UNFPA. İ.. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri, Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi No:63. Mart 2008. s. 47-50.
- Yıllığı, S. İ. (2020). Haber Bülteni. (2020). Sağlık Bakanlığı.
- Yılmaz, B. & şahin, N. (2019). Bir hemşirelik fakültesi ğrencilerinin primer dismenore sıklığı ve menstrual tutumları, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 12 (3), 426-438.
- Zaslavsky, O., Cochrane, B. B., Thompson, H. J., Woods, N. F., Herting, J. R., & Lacroix, A. (2013). Frailty: a review of the first decade of research. *Biological research for nursing*, 15(4), 422-432.
- Zhao, X. H., & Zhang, Z. H. (2020). Risk factors for postpartum depression: An evidence-based systematic review of systematic reviews and meta-analyses. *Asian journal of psychiatry*, 53, 102353. <https://doi.org/10.1016/j.ajp.2020.102353>



## Bölüm 9

# EĞİTİMDE YAPAY ZEKA UYGULAMALARI

Merve AYDIN<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Teknolojinin hızlı ilerleyişiyle birlikte, eğitimdeki geleneksel yaklaşımlar yerini daha yenilikçi ve etkili yöntemlere bırakmaktadır. Makine öğrenimi ve istatistiksel yöntemlerin daha fazla kullanımıyla birlikte yapay zeka (YZ) teknolojileri, eğitim süreçlerinde köklü değişiklikler gerçekleştirme potansiyeline sahip güçlü bir alan haline gelmiştir. Özellikle yapay zeka uygulamaları, öğrenme ve öğretme süreçlerini yeniden şekillendirerek yöneticiler, politika yapıcıları, eğitimci ve öğrenciler için öğrenme süreçlerini kolaylaştırma, öğrenme çıktılarının kalitesini artırma, performans ve deneyimleri daha zenginleştirerek sunma gibi bir çok avantaj ortaya koymaktadır. Yapay zeka teknolojileri öğrencilerin performanslarını tahmin etme, materyal geliştirme, öğretmenlerin ve yöneticilerin geri bildirimlerini otomatikleştirme, gereksiz evrak süreçlerini kolaylaştırma, akıllı öğretim sistemleri sunma gibi eğitimde bir çok alanda kullanılmaktadır. Örneğin, öğrencilere sunulan akıllı öğretim sistemleri, bireyselleştirilmiş eğitim imkanı sağlayarak her öğrencinin kendi hızında ilerlemesine olanak tanımaktadır. Bu sistemler, öğretmenlerin öğrenci performansını değerlendirmede hızlı geri bildirim mekanizmaları sunarak, öğretmenlerin iş yükünü azaltmakta ve daha verimli bir eğitim süreci sağlamaktadır. Öte yandan yapay zeka teknolojisi diğer teknolojilerle birleştirilerek öğretme ve öğrenme süreçlerini kolaylaştırabilmekte ve süreçlerin daha etkili yürütülmesine imkan tanımaktadır. Örneğin, sanal ve artırılmış gerçeklik teknolojilerinin yapay zeka teknolojileriyle entegrasyonu, öğretim materyallerini daha interaktif ve çekici hale getirmektedir. Örneğin, tıp eğitiminde öğrenciler sanal bir ortamda yapay zeka tarafından kontrol edilen bir sanal hasta ile etkileşime girerler. Bu sanal hasta, gerçek bir insanın davranışlarını, semptomlarını ve tepkilerini taklit

<sup>1</sup> Öğr. Gör. Dr., Trabzon Üniversitesi, Uzaktan Eğitim Araştırma ve Uygulama Merkezi, merveaydin@trabzon.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4192-4504

ğerlendirildiğinde yanıltıcı veya zararlı içeriklerin üretilme riski, sahte görsellerin (deep-fake) oluşturulması, bilgi manipülasyonu ve yanlış bilgilendirme riskleri, seslerin kötüye kullanımı gibi etik sorunlar yer almaktadır. Yapay zeka uygulamaları geliştiricileri açısından ele alındığında ise gerekli büyük veri setlerinin elde edilmesi, verilerin güvenli bir şekilde saklanmaması ve işlenmemesi, yapay zeka eğitimi için kullanılan veri setlerinin çeşitliliği ve kalitesinin düşük olması durumunda doğru ve adil değerlendirme yapılabilmesi etik sorunlara ve kullanım zorluklarına neden olmaktadır.

Eğitimciler kendi yapay zeka okuryazarlığını artırmak ve dijital becerilerini geliştirmek için hizmet içi eğitimlere katılabileceği gibi yapay zeka uygulamalarının potansiyeli ve bu uygulamaların kullanım alanlarını içeren eğitimlere kişisel olarak katılabilir ve özellikle bu alanda bilgi edinimlerini artırabilirler. Özellikle veri analitiğini kullanarak yapay zeka destekli platformlar aracılığıyla öğrencilerin ilerlemesini takip etmek ve gerektiğinde müdahalelerde bulunmak için bu tarz teknolojilerden yararlanabilirler. Eğitimde karar vericiler, okulların ve eğitim kurumlarının yapay zeka teknolojilerini benimsemeleri için gerekli finansal kaynakları ve altyapıyı sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunarak okul kültürünü bu yönde geliştirebilirler. Ayrıca eğitimcilerin ve öğrencilerin YZ konusunda bilgi sahibi olmalarını desteklemek için profesyonel gelişim programlarını destekleyebilirler. Yapay zeka uygulamalarında özellikle etik konuların ihlallerini önlemek için YZ teknolojilerinin eğitimde etik ve güvenli bir şekilde kullanılmasını sağlamak için net politikalar ve yönergeler geliştirebilirler. Eğitim dünyasının bu yenilikçi teknolojileri benimsemesi, geleceğin eğitimine yön verecektir.

## ● | KAYNAKLAR

- Bacca, J., Baldiris, S., Fabregat, R., Graf, S., & Kinshuk. (2014). Augmented reality trends in education: A systematic review of research and applications. *Educational Technology & Society*, 17(4), 133-149.
- Bang, H. J., Li, L., & Flynn, K. (2023). Efficacy of an adaptive game-based math learning app to support personalized learning and improve early elementary school students' learning. *Early Childhood Education Journal*, 51(4), 717-732.
- Bini, S. A. (2018). Artificial intelligence, machine learning, deep learning, and cognitive computing: What do these terms mean and how will they impact health care? *The Journal of arthroplasty*, 33(8), 2358-2361.
- Bozkurt, A. (2023). Üretken Yapay Zeka Araçları ile Geleceği Yeniden Hayal Etmek <https://arasbozkurt.blogspot.com/> adresinden 04.05.2023 tarihinde erişildi.
- Chassignol, M., Khoroshavin, A., Klimova, A., & Bilyatdinova, A. (2018). Artificial Intelligence trends in education: a narrative overview. *Procedia Computer Science*, 136, 16-24.
- Chen, L., Chen, P., & Lin, Z. (2020). Artificial intelligence in education: A review. *Ieee Access*, 8, 75264-75278.
- Coppin, Ben. *Artificial intelligence illuminated*. Jones & Bartlett Learning, 2004.
- Farrelly, T., & Baker, N. (2023). Generative Artificial Intelligence: Implications and Considerations for Higher Education Practice. *Education Sciences*, 13(11), 1109. <https://dx.doi.org/10.3390/educsci13111109>

- Flanagan, B., Liang, C., Majumdar, R., & Ogata, H. (2021, July). Towards explainable group formation by knowledge map based genetic algorithm. In *2021 International Conference on Advanced Learning Technologies (ICALT)* (pp. 370-372). IEEE.
- George, B., & Wooden, O. (2023). Managing the Strategic Transformation of Higher Education through Artificial Intelligence. *Administrative Sciences*, 13(9), 196. <https://dx.doi.org/10.3390/admsci13090196>
- Goodfellow, I., Pouget-Abadie, J., Mirza, M., Xu, B., Warde-Farley, D., Ozair, S., ... ve Bengio, Y. (2014). Üretken rakip ağlar. *Sinir Bilgi İşleme Sistemlerindeki Gelişmeler* , 27, 267
- Hampden-Thompson, G. & Galindo, C. (2017) School–family relationships, school satisfaction and the academic achievement of young people. *Educational Review*, 69 (2), 248-265. Doi: 10.1080/00131911.2016.1207613
- Holden, D., Saito, J., Komura, T. (2016). Karakter hareketi sentezi ve düzenlemesi için derin bir öğrenme çerçevesi. *Grafik Üzerinde ACM İşlemleri (TOG)* ,
- Huang, X., Zou, D., Cheng, G., Chen, X., & Xie, H. (2023). Trends, research issues and applications of artificial intelligence in language education. *Educational Technology & Society*, 26(1), 112-131.
- Iku-Silan, A., Hwang, G. J., & Chen, C. H. (2023). Decision-guided chatbots and cognitive styles in interdisciplinary learning. *Computers & Education*, 201, 104812.
- Johnson, W. L., & Lester, J. C. (2018). Pedagogical agents: back to the future. *AI Magazine*, 39(2), 33-44.
- Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). Intelligence unleashed: An argument for AI in education. Pearson Education.
- Malakul, S., & Park, I. (2023). The effects of using an auto-subtitle system in educational videos to facilitate learning for secondary school students: learning comprehension, cognitive load, and satisfaction. *Smart Learning Environments*, 10(1), 4.
- McCarthy, J., Minsky, M., Rochester, N., & Shannon, C. (1955). A proposal for Dartmouth Summer Research Project on artificial Intelligence. <http://www.formal.stanford.edu/jmc/history/dartmouth.pdf>.
- Miao, F., Holmes, W., Huang, R., & Zhang, H. (2021). AI and education: A guidance for policymakers. UNESCO Publishing.
- Pratama, M. P., Sampelolo, R., & Lura, H. (2023). Revolutionizing education: harnessing the power of artificial intelligence for personalized learning. *Klasikal: Journal of education, language teaching and science*, 5(2), 350-357.
- Rahmadani, N., Kurniawan, E., & Risnawati, R. (2023). Peran Machine Learning Dalam Pembelajaran Di LKP Bintang Mulia Batu Bara. *Jurdimas (Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat) Royal*, 6(3), 479-485.
- Russell, S. ve Norvig, P. (2016). Yapay zeka: Modern bir yaklaşım. Pearson.
- S. Pokrivcakova, “Öğretmenleri yapay zeka destekli teknolojilerin yabancı dil eğitiminde uygulamasına hazırlamak”, *J. Lang. Kültürel Eğitim.* , cilt. 7, hayır. 3, s. 135-153, Aralık 2019.
- Sutskever, I., Martens, J. ve Hinton, G. (2011). Tekrarlayan sinir ağlarıyla metin oluşturma. 28. Uluslararası Makine Öğrenimi Konferansı Bildirileri (ICML-11),
- Watters, J. D., Hill, A., Weinrich, M., Supalo, C. A., & Jiang, F. (2021). An Artificial Intelligence Tool for Accessible Science Education. *Journal of Science Education for Students with Disabilities*, 13(1), 10. <https://dx.doi.org/10.14448/jseed.13.0010>
- Xu, Y., Smeets, R., & Bidarra, R. (2021). Procedural generation of problems for elementary math education. *International Journal of Serious Games*, 8(2), 49-66.
- Yang, H., Kim, H., Lee, J. H., & Shin, D. (2022). Implementation of an AI chatbot as an English conversation partner in EFL speaking classes. *ReCALL*, 34(3), 327-343.
- Zawacki-Richter, O., Marín, VI, Bond, M. ve Gouverneur, F. (2019). Yükseköğretimde yapay zeka uygulamalarına ilişkin araştırmaların sistematik incelemesi – eğitimciler nerede? *Uluslararası Yükseköğretimde Eğitim Teknolojileri Dergisi* , \*16(1)
- Zhang, J. ve Zhang, X. (2020).”Öğrenci2020 Uluslararası Yapay Zeka ve Eğitim Konferansı (ICAIE) Bildirileri ,10.1109/ICAIE50945.2020.00048

## Bölüm 10

# OKULLARDA AKRAN ZORBALIĞI

Hatice ÇEÇEN ÇELİK<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Zorbalık, literatürde ilk olarak 1897’de yayımlanan bir dergi makalesiyle ele alınmış ve burada alay etme ile zorbalık arasındaki ayrım incelenmiştir (Burk, 1897). Ancak, zorbalık araştırmaları açısından belirgin bir kırılma noktası, 1970’lerde Dan Olweus’un çalışmasıyla gerçekleşmiştir (Koo, 2007). Psikoloji alanında faaliyet gösteren Norveçli bir araştırma profesörü olan Olweus, okullardaki zorbalık üzerine kapsamlı bir araştırma yapan ilk kişidir. Olweus Zorbalık Önleme Programı ve Zorba/Mağdur Anketi gibi kendi araştırma yöntemlerini geliştirmiş ve uygulamıştır (Allanson vd., 2015). Olweus Çalışmalarıyla okullarda zorbalık davranışları ve mağdur güvenliği konusunda önemli iç görüler sağlamanın yansira, zorbalığı azaltma amacıyla önemli çabalar harcamıştır. Ancak yapılan araştırmalar, küresel olarak yaklaşık 246 milyon çocuğun okul şiddeti ve zorbalıkla (siber zorbalık da dahil olmak üzere) karşı karşıya olduğunu göstermektedir (UNESCO, 2017). Ayrıca, 144 ülkede bulunan öğrencilerin yaklaşık %32’sinin, okuldaki akranları tarafından en az bir kez zorbalığa maruz kaldığı gözlenmektedir (UNESCO, 2019). Okul zorbalığı, toplumsal açıdan ciddi bir sorun teşkil etmekte olup, bu tür mağduriyetin bir dizi olumsuz sonucu bulunmaktadır. Bu olumsuz sonuçlar arasında yüksek düzeyde anksiyete, depresyon ve intihar eğilimi yer almaktadır. Bununla birlikte, zorbalığa maruz kalan bireylerin düşük özsaygı, zayıf duygusal ve sosyal uyum, okulu terk etme riski gibi sorunlarla karşılaşabileceği belirlenmiştir. Dolayısıyla, zorbalık davranışının ve mağduriyetini anlamak ve öğrenciler üzerindeki olumsuz etkilerini analiz edebilmek okullarda zorbalık önleme ve müdahalesi açısından büyük önem taşımaktadır.

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Erzurum Teknik Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, hatice.celik@erzurum.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4162-8991

sonuçla ilişkilendirilmiştir. Ciddi sonuçları göz önüne alındığında, zorbalık olaylarının etkili müdahale ve önlem gerektirdiği açıktır. Araştırmalar, çeşitli ülkelerde birkaç zorbalık müdahale şekli ve önleme programının uygulandığını göstermektedir. Araştırmacılar ayrıca öğretmenlerin “değişimin anahtar ajanları” olduğunu gözlemlemişler ve onların zorbalık müdahalelerinin hedefleri olarak düşünülmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu nedenle, öğretmenlerin zorbalığı nasıl algıladıklarını önemlidir çünkü bu, öğrencilerin zorbalık deneyimlerine etkili ve uygun bir şekilde yanıt verip vermediklerini etkileyebilmektedir.

## ● | KAYNAKLAR

- Allanson, P. B., Lester, R. R., ve Notar, C. E. (2015). A history of bullying. *International Journal of Education and Social Science*, 2(12), 31-36. <http://www.ijessnet.com/uploads/volumes/1598623471.pdf>
- Babarro, I., Andiarana, A., Fano, E., Lertxundi, N., Vrijheid, M., Julvez, J., Barreto, F. B., Fossati, S., ve Ibarluzea, J. (2020). Risk and protective factors for bullying at 11 years of age in a spanish birth cohort study. *International Journal of Environment Research and Public Health*, 17(12), 4428. <https://doi.org/10.3390/ijerph17124428>
- Barzilay, S., Klomek, A. B., Apter, A., Carli, V., Wasserman, C., Hadlaczky, G., ... ve Wasserman, D. (2017). Bullying victimization and suicide ideation and behavior among adolescents in Europe: A 10-country study. *Journal of Adolescent Health*, 61(2), 179-186.
- Bauman, S., ve Newman, M. (2013). Testing assumptions about cyberbullying: Perceived distress associated with acts of conventional and cyberbullying. *Psychology of Violence*, 3(1), 27-38. <https://doi.org/10.1037/a0029867>
- Biswas, T., Scott, J. G., Munir, K., Thomas, H. J., Huda, M. M., Hasan, M. M., David de Vries, T., Baxter, J., ve Mamun, A. A. (2020). Global variation in the prevalence of bullying victimisation amongst adolescents: Role of peer and parental supports. *EClinicalMedicine*, 20, e.100276. <https://doi.org/10.1016/j.eclinm.2020.100276>
- Bradshaw, C. P., Waasdorp, T. E., Goldweber, A., ve Johnson, S. L. (2013). Bullies, gangs, drugs, and school: Understanding the overlap and the role of ethnicity and urbanicity. *Journal of youth and adolescence*, 42, 220-234.
- Burk, F. L. (1897). Teasing and bullying. *The Pedagogical Seminary*, 4(3), 336-371. <https://doi.org/10.1080/08919402.1897.10534145>
- Carbone-Lopez, K., Esbensen, F.-A., ve Brick, B. T. (2010). Correlates and consequences of peer victimization: Gender differences in direct and indirect forms of bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 8(4), 332-350. <https://doi.org/10.1177/1541204010362954>
- Carrera Fernández, M. V., Fernández, M. L., Castro, Y. R., Failde Garrido, J. M., ve Otero, M. C. (2013). Bullying in spanish secondary schools: Gender-based differences. *The Spanish Journal of Psychology*, 16, e.21. <https://doi.org/10.1017/sjp.2013.37>
- Cook, C. R., Williams, K. R., Guerra, N. G., Kim, T. E., ve Sadek, S. (2010). Predictors of bullying and victimization in childhood and adolescence: A meta-analytic investigation. *School Psychology Quarterly*, 25(2), 65-83. <https://doi.org/10.1037/a0020149>
- Coyle, S., Demaray, M. K., Malecki, C. K., Tennant, J. E., ve Klossing, J. (2017). The associations among sibling and peer-bullying, social support and internalizing behaviors. *Child ve Youth Care Forum*, 46(6), 895-922. <https://doi.org/10.1007/s10566-017-9412-3>
- Crick, N. R., ve Grotpeter, J. K. (1995). Relational aggression, gender, and socialpsychological adjustment. *Child Development*, 66(3), 710-722.

- Cunningham, C. E., Rimas, H., Mielko, S., Mapp, C., Cunningham, L., Buchanan, D., Vaillancourt, T., Chen, Y., Deal, K., ve Marcus, M. (2016). What limits the effectiveness of antibullying programs? A thematic analysis of the perspective of teachers. *Journal of School Violence*, 15(4), 460-482. <https://doi.org/10.1080/15388220.2015.1095100>
- Davis, J., Merrin, G., Ingram, K., Espelage, D., Valido, A., ve El Sheikh, A. (2019). Examining pathways between bully victimization, depression, ve school belonging among early adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 28(9), 2365-2378. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01340-9>
- Demol, K., Verschuere, K., Jame, M., Lazard, C., ve Colpin, H. (2021). Student attitudes and perceptions of teacher responses to bullying: An experimental vignette study. *European Journal of Developmental Psychology*, 18(6), 814-830. <https://doi.org/10.1080/17405629.2021.1896492>
- Ding, Y., Li, D., Li, X., Xiao, J., Zhang, H., ve Wang, Y. (2020). Profiles of adolescent traditional and cyber bullying and victimization: The role of demographic, individual, family, school, and peer factors. *Computers in Human Behavior*, 111, 106439.
- Eastman, M., Foshee, V., Ennett, S., Sotres-Alvarez, D., Reyes, H., Faris, R., ve North, K. (2018). Profiles of internalizing and externalizing symptoms associated with bullying victimization. *Journal of Adolescence*, 65, 101-110. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.03.007>
- Englander, E., Donnerstein, E., Kowalski, R., Lin, C. A., ve Parti, K. (2017). Defining cyberbullying. *Pediatrics*, 140(2), 148-151. <https://doi.org/10.1542/peds.2016-1758U>
- Espelage, D., Green, H., ve Polanin, J. (2012). Willingness to intervene in bullying episodes among middle school students: Individual and peer-group influences. *The Journal of Early Adolescence*, 32(6), 776-801. <https://doi.org/10.1177/0272431611423017>
- Farrington, D. P., ve Ttofi, M. M. (2009). School-based programs to reduce bullying and victimization. *Campbell systematic reviews*, 5(1), i-148.
- Hodges, E. V., ve Perry, D. G. (1999). Personal and interpersonal antecedents and consequences of victimization by peers. *Journal of personality and social psychology*, 76(4), 677.
- Iyer-Eimerbrink, P. A., ve Jensen-Campbell, L. A. (2019). The long-term consequences of peer victimization on physical and psychological health: A longitudinal study. *Journal of Applied Biobehavioral Research*, 24(4), 1-20. <https://doi.org/10.1111/jabr.12174>
- Juvonen, J., Wang, Y., ve Espinoza, G. (2011). Bullying experiences and compromised academic performance across middle school grades. *The Journal of Early Adolescence*, 31(1), 152-173. <https://doi.org/10.1177/0272431610379415>
- Koo, H. (2007). A time line of the evolution of school bullying in differing social contexts. *Asia Pacific Education Review*, 8(1), 107-116. <https://doi.org/10.1007/BF03025837>
- Kowalski, R. M., ve Limber, S. P. (2013). Psychological, physical, and academic correlates of cyberbullying and traditional bullying. *Journal of Adolescent Health*, 53(1), 13-20. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2012.09.018>
- Lereya, S. T., Winsper, C., Heron, J., Lewis, G., Gunnell, D., Fisher, H. L., ve Wolke, D. (2013). Being bullied during childhood and the prospective pathways to self-harm in late adolescence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 52(6), 608-618. <https://doi.org/10.1016/j.jaac.2013.03.012>
- Menesini, E., ve Nocentini, A. (2009). Cyberbullying definition and measurement. *Journal of Psychology* 217(4), 230-232. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.230>
- Menesini, E., ve Salmivalli, C. (2017). Bullying in schools: The state of knowledge and effective interventions. *Psychology, Health and Medicine*, 22, 240-253. <https://doi.org/10.1080/13548506.2017.1279740>
- Nansel, T. R., Overpeck, M., Pilla, R. S., Ruan, W. J., Simons-Morton, B., ve Scheidt, P. (2001). Bullying behaviors among US youth: Prevalence and association with psychosocial adjustment. *Jama*, 285(16), 2094-2100.

- Ng, E. D., Chua, J. Y. X., ve Shorey, S. (2020). The effectiveness of educational interventions on traditional bullying and cyberbullying among adolescents: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, ve Abuse*, 23(1), 132-151. <https://doi.org/10.1177/1524838020933867>
- Nixon, C. L. (2014). Current perspectives: The impact of cyberbullying on adolescent health. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, 5, 143-158. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S36456>
- Nocentini, A., ve Menesini, E. (2016). Kiva anti-bullying program in italy: Evidence of effectiveness in a randomized control trial. *Prevention Science*, 17(8), 1012-1023. <https://doi.org/10.1007/s11121-016-0690-z>
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and an effective intervention programme. *Promotion ve Education*, 1(4), 27-31. <https://doi.org/10.1177/102538239400100414>
- Olweus, D., ve Limber, S. P. (2018). Some problems with cyberbullying research. *Current Opinion in Psychology*, 19, 139-143. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.04.012>
- Patchin, J. W., ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard: A preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
- Patchin, J. W., ve Hinduja, S. (2015). Measuring cyberbullying: Implications for research. *Aggression and Violent Behavior*, 23, 69-74. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.05.013>
- Pellegrini, A. D. (2002). Bullying, victimization, and sexual harassment during the transition to middle school. *Educational Psychologist*, 37(3), 151-163. [https://doi.org/10.1207/S15326985EP3703\\_2](https://doi.org/10.1207/S15326985EP3703_2)
- Polanin, J. R., Espelage, D. L., Grotzinger, J. K., Ingram, K., Michaelson, L., Spinney, E., Valido, A., Sheikh, A. E., Torgal, C., ve Robinson, L. (2021). A systematic review and meta-analysis of interventions to decrease cyberbullying perpetration and victimization. *Prevention Science*(2021), n.p. <https://doi.org/10.1007/s11121-021-01259-y>
- Rigby, K., ve Johnson, K. (2016). *The prevalence and effectiveness of anti-bullying strategies employed in Australian schools*. University of South Australia Adelaide.
- Rigby, K. (2020). How teachers deal with cases of bullying at school: What victims say. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 2338. <https://doi.org/10.3390/ijerph17072338>
- Sheppard, C. S., Giletta, M., ve Prinstein, M. J. (2019). Peer victimization trajectories at the adolescent transition: Associations among chronic victimization, peer-reported status, and adjustment. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 48(2), 218-227. <https://doi.org/10.1080/15374416.2016.1261713>
- Slattery, L. C., George, H. P., ve Kern, L. (2019). Defining the word bullying: Inconsistencies and lack of clarity among current definitions. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 63(3), 227-235. <https://doi.org/10.1080/1045988X.2019.1579164>
- Smithyman, T. F., Fireman, G. D., ve Asher, Y. (2014). Long-term psychosocial consequences of peer victimization: From elementary to high school. *School Psychology Quarterly*, 29(1), 64-76. <https://doi.org/10.1037/spq0000053>
- Smokowski, P. R., ve Evans, C. (2019). *Bullying and victimization across the lifespan*. Springer.
- UNESCO (2017). *School violence and bullying: Global status report*. Paris, France: UNESCO.
- UNESCO (2019). *Behind the numbers: Ending school violence and bullying*. Paris, France: UNESCO.
- Thomas, H. J., Connor, J. P., ve Scott, J. G. (2015). Integrating traditional bullying and cyberbullying: Challenges of definition and measurement in adolescents-a review. *Educational Psychology Review*, 27(1), 135-152. <https://doi.org/10.1007/s10648-014-9261-7>
- Tokunaga, R. S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2009.11.014>
- Ttofi, M. M., Farrington, D. P., Lösel, F., Crago, R. V., ve Theodorakis, N. (2016). School bullying and drug use later in life: A meta-analytic investigation. *School psychology quarterly*, 31(1), 8.

- Turner, M. G., Exum, M. L., Brame, R., ve Holt, T. J. (2013). Bullying victimization and adolescent mental health: General and typological effects across sex. *Journal of Criminal Justice*, 41(1), 53-59.
- Tzani-Pepelasi, C., Ioannou, M., Synnott, J., ve McDonnell, D. (2019). Peer support at schools: The buddy approach as a prevention and intervention strategy for school bullying. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(2), 111-123. <https://doi.org/10.1007/s42380-019-00011-z>
- Vandebosch, H., ve Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *CyberPsychology ve Behavior*, 11(4), 499-503. <https://doi.org/10.1089/cpb.2007.0042>
- Vanderbilt, D., ve Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. *Paediatrics and Child Health*, 20(7), 315-320.
- Vreeman, R. C., ve Carroll, A. E. (2007). A systematic review of school-based interventions to prevent bullying. *Archives of pediatrics ve adolescent medicine*, 161(1), 78-88.
- Waasdorp, T. E., Pas, E. T., Zablotsky, B., ve Bradshaw, C. P. (2017). Ten-year trends in bullying and related attitudes among 4th-to 12th-graders. *Pediatrics*, 139(6).
- Wachs, S., Bilz, L., Niproschke, S., ve Schubarth, W. (2019). Bullying intervention in schools: A multilevel analysis of teachers' success in handling bullying from the students' perspective. *The Journal of Early Adolescence*, 39(5), 642-668. <https://doi.org/10.1177/0272431618780423>
- Wang, C.-W., Musumari, P. M., Techasrivichien, T., Suguimoto, S. P., Tateyama, Y., Chan, C.-C., Ono-Kihara, M., Kihara, M., ve Nakayama, T. (2019). Overlap of traditional bullying and cyberbullying and correlates of bullying among taiwanese adolescents: A cross-sectional study. *BMC Public Health*, 19(1), 1756. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8116-z>
- Williford, A. P., Brisson, D., Bender, K. A., Jenson, J. M., ve Forrest-Bank, S. (2011). Patterns of aggressive behavior and peer victimization from childhood to early adolescence: A latent class analysis. *Journal of Youth and Adolescence*, 40(6), 644-655. <https://doi.org/10.1007/s10964-010-9583-9>
- Williford, A., Boulton, A., Noland, B., Little, T. D., Kärnä, A., ve Salmivalli, C. (2012). Effects of the KiVa anti-bullying program on adolescents' depression, anxiety, and perception of peers. *Journal of abnormal child psychology*, 40, 289-300.
- World Health Organisation. (2019). Coming of age. <https://www.who.int/news-room/spotlight/coming-of-age-adolescent-health>
- Wolke, D., ve Lereya, S. (2015). Long-term effects of bullying. *Archives of Disease in Childhood*, 100(9), 879-885. <https://doi.org/10.1136/archdischild-2014-306667>
- Zych, I., Farrington, D. P., ve Ttofi, M. M. (2019). Protective factors against bullying and cyberbullying: A systematic review of meta-analyses. *Aggression and Violent Behavior*, 45, 4-19. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.06.008>
- Zych, I., Ttofi, M. M., Llorent, V. J., Farrington, D. P., Ribeaud, D., ve Eisner, M. P. (2020). A longitudinal study on stability and transitions among bullying roles. *Child Development*, 91(2), 527-545. <https://doi.org/10.1111/cdev.13195>



# GASTRONOMİNİN TURİZM EĞİTİMİNDEKİ YERİ

Yasemin ASİLTÜRK OKUTAN<sup>1</sup>

### ● | GİRİŞ

Dünya üzerinde gelinen son noktada tüm ülkeler kıt kaynaklarını etkin kullanmaya başlamışlardır. Çünkü kaynakların verimli ve doğru kullanımı ülkelerin gelişmesini sağlayan önemli etkenlerdendir. Günümüzde her şeyin hızla tükendiği göz önünde bulundurulursa her konuda sürdürülebilirliği sağlamak adına kaynakların tükenmeden kullanımı gerekmektedir. Özellikle emek yoğun bir sektör olan turizmde de insan kaynağının etkin kullanımı rekabet üstünlüğü elde etmek için hayati öneme sahiptir. Bir ülkenin sahip olduğu kaynaklarını doğru kullanmasının ilk şartı ise insan kaynağını etkin kullanmaktır. Çünkü ülkeler ancak ihtiyaç duydukları alanlarda, ihtiyaç duydukları oranda ve kalitede insan kaynağı oluşturduğunda gelişmeye başlayacaktır. Gelecek dönemlerde kullanılacak olan insan gücünün bugünden planlanması ise doğru düzenlenen eğitimler ile gerçekleştirilebilmektedir.

Eğitim kurumları bireylere bilimsel bilginin yanı sıra mesleki bilgiler de öğretme işlevini yerine getirmektedir. Bu amaçla bireyleri meslek sahibi yapacak bilgiler verilmeli ve birey o mesleği icra edebilecek seviyeye getirilmelidir. Bireylerin mesleğe ilişkin her türlü bilgiyi öğrenmelerini, beceri, yetenek ve alışkanlıklarını geliştirebilmelerini sağlayan süreç ise mesleki eğitim olarak ifade edilmektedir (Ünlüönen ve Boylu, 2005).

Mesleki eğitimler mesleğin yapısına, özelliğine ve içeriğine göre düzenlenmeli ve belirli bir plan dâhilinde ilerlenmelidir. Kendisine özgü bir yapıya sahip olan turizm alanında diğer mesleki eğitimlerinden farklı bir eğitim süreci planlanmalıdır. Daha çok uygulamaya dayalı olan bu mesleki eğitimlerde alana özgü mekânlar, ekipmanlar ve sistemler kullanılması bireylerin mesleki yeterliliklerinin artmasına katkı sağlayacaktır.

Turizm pazarının ülkelerde her geçen yıl katlanarak artması ülkelerin elde edeceği geliri de doğru orantılı olarak artırmaktadır. Bu sebeple turizm alanında uzman, teknik

<sup>1</sup> Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu, yasilturkokutan@agri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9134-6995

Son olarak turizm sektöründe ve gastronomi alanında devam eden sorunlar için sürekli yakınmak yerine, acil çözüm önerilerinin sunulması ve bu konuda tüm paydaşların elini taşın altına koyması gerekmektedir. Dünya turizminde gelişen eğitim teknolojilerine ayak uydurmak ve gelişmelerin yakından takip edilmesi ülkelerin turizmde gelişmelerine katkı sağlayacaktır. Çünkü turizmde istikbalin eğitimde olduğu unutulmamalıdır.

## ● | KAYNAKLAR

- Ağaoğlu, O.K. (2008). *Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Etkenliği*. Ankara: Milli Prodüktivite Merkezi Yayınları.
- Akgöl, Y. (2012). Gastronomi Turizmi ve Türkiye’yi Ziyaret Eden Yabancı Turistlerin Gastronomi Deneyimlerinin Değerlendirilmesi. (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aymankuy, Y. (2002). Ön Lisans ve Lisans Düzeyindeki Turizm Eğitimi veren Yükseköğretim Kurumlarının Buldukları Yerlerin Analizi ve Turizm Eğitimi İçin Öneri Bir Model. *Turizm Eğitim Konferans-Workshop*, 2002, Ankara.
- Baum, T. (2005). *Managing human resources in the european hospitality industry: a strategic approach*. London: Chapman & Hall.
- Bayraktar, S. (2004). Türkiye’de Turizm Otel İşletmeciliği Alanında Eğitim Veren Yükseköğretim Kuruluşlarındaki Eğitimcilerin Turizm Mesleki Eğitiminin Etiksel Açısından İncelenmesine Yönelik Bir Alan Araştırması. *Bilgi-Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 16-18 Mayıs 2004, Eskişehir, ss.80-89
- Beyter, N., Zıvalı, E. & Yalçın, E. (2019). Türkiye’de Lisans Düzeyinde Gastronomi Eğitiminin Değerlendirilmesi. *IV. Uluslararası Gastronomi Turizmi Araştırmaları Kongresi (UGTAK)*, 19-21 Eylül 2019, Nevşehir, ss.56-67.
- Boylu, Y. ve Arslan, E. (2014). Türkiye’deki turizm eğitiminin rakamsal gelişmeler açısından değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 1, 79-97.
- Ertürk, S. (1979). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Yeditepe Yayınları.
- Güçer, E. (2004). Türkiye’deki turizm eğitimi ile Avrupa birliği üyesi ülkelerdeki turizm eğitiminin karşılaştırılması ve sektörün turizm eğitiminden beklentileri (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hacıoğlu, N., Kaşlı, M., Şahin, S. & Tetik, N. (2008). *Türkiye’de turizm eğitimi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hatipoğlu, A., Batman, O. ve Sarıçık, M. (2009). Gastronomi ve Din. 3. *Ulusal Gastronomi Sempozyumu*, 17-18 Nisan, Alanya, ss. 62-75.
- Hatipoğlu, A. (2014). Osmanlı Saray Mutfağının Gastronomi Turizmi Çerçevesinde İncelenmesi. (Doktora Tezi), Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, ss. 36-42.
- Kızılırmak, İ. (2004). *Meslek Yüksekokulları Turizm ve Otelcilik Programlarının Turizm Sektörünün Beklentileri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. 2024 [https://dihgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli\\_Egitim\\_Dergisi/147/kizilirmak.htm](https://dihgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/147/kizilirmak.htm).
- Kozak, N, Kozak, M. A.ve Kozak, M. (2001). *Genel Turizm*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Liu, Z.H. (1998). Tourism and economic development: A Comparative Analysis of Tourism in Developed and Developing Countries. *Tourism and Development: Economic, Social, Political and Environmental Issues*, 69(1), 255-262, New York.
- Maviş, F. ve Kozak, S. (1992). Meslek Yüksekokullarında Turizm Programı. *Turizm Eğitimi Konferansı-Workshop*, 2 Nisan 1992, Ankara, 169-172.
- Olçay, A. (2008). Türk Turizminde Eğitimin Önemi. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(2), 318-390.
- Özodaşık, M. (2003). Turizm İşletmelerindeki Türk Gecelerinin Türk Kültürünü Tanıtmaya Katkı-

- ları. Selçuk Üniversitesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya.
- Seçilmiş, C. ve Ünlüönen, K. (2009). İstanbul'u ziyaret eden turistlerin güvenlik algılamaları üzerine bir araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 1, 65-84.
- Temizkan, S., Temizkan, R. ve Tokay, S. (2013). Turist Rehberliği Meslek Kanunu ve Turist Rehberi Eğitiminde Yeni Bir Paradoks. 14. *Ulusal Turizm Kongresi*, 14 Temmuz 2013, Kayseri.
- Ulama, Ş. Batman, O. ve Ulama, H. (2015). Lisans düzeyinde turizm eğitimi alan öğrencilerin kariyer algılamalarına yönelik bir araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6, 339-366.
- Usta, Ö. (2002.) *Genel Turizm*. İzmir: Anadolu Matbaacılık.
- Ünlüönen, K. ve Boylu, Y. (2005). Türkiye'de Yükseköğretim Düzeyinde Turizm Eğitimindeki Gelişimlerin Değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(5), 11-32.
- Ünlüönen, K., Tayfun, A. ve Kılıçlar, A. (2007). *Turizm Ekonomisi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yılmaz, G. (2019). Türkiye'de ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki gastronomi eğitiminin değerlendirilmesi. *Turizm Akademik Dergisi*, 6(1), 229-248.

## Bölüm 12

# SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE TERS YÜZ EDİLMİŞ SINIF MODELİ: BİR ALAN YAZIN TARAMASI

Fundanur YANIK<sup>1</sup>

Eğitimde, feda edilecek hiçbir fert yoktur. Mustafa Kemal ATATÜRK

### ● | GİRİŞ

Teknolojinin eğitim ortamlarına daha çok entegre edilmeye çalışılması, zaman ve mekandan bağımsız öğrenme ihtiyacının ortaya çıkması ile uzaktan öğrenme, günümüzde yaşam boyu öğrenmenin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Dolayısıyla eğitim ve öğretimi daha kaliteli hale getirmek için geleneksel yöntemler sürekli revize edilmektedir.

Geleneksel öğretimi geliştirmek için yapılan yeniliklerden biri de harmanlanmış öğrenme içerisinde yer alan tersine çevrilmiş sınıf modelidir. Bu model okulda öğrenme zamanı ile okul dışındaki öğrenme zamanının yer değiştirildiği alternatif bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda alt düzey bilişsel becerilerin kazandırılacağı öğrenme zamanı sınıf dışına kaydırılmış; uygulama, analiz, sentez ve değerlendirmeyi gerektiren beceri temelli üst düzey öğrenme etkinliklerinin sınıfta yapılabilmesi için sınıf içi zaman genişletilmiştir. Yüz yüze öğrenme ve çevrimiçi öğrenme ortamı bir araya getirilip her ikisinin güçlü yönleri birleştirilmiştir (Akkoyunlu ve Soylu,2006). Ters Yüz Sınıf Modeli (TYS) son yıllarda birçok araştırmaya konu olmuştur. Çünkü bu öğrenme modeli, öğrencilerin kendi öğrenmelerini takip edebilmelerine, teknoloji aracılığı ile ders içeriklerine okul dışında ulaşabilmelerine imkan tanıırken, okul içinde ise etkinlikler ile zenginleştirilmiş bir zaman aralığı ile akranlarıyla uygulamalara fırsat vermektedir (Seaman ve Gaines,2013).

Kitabımızın bu bölümünde, Sosyal Bilgiler Öğretiminde YYS modeline yönelik yapılan yüksek lisans tezlerinin ve doktora tezlerinin çeşitli açılardan incelenerek lisansüstü çalışmaların eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

<sup>1</sup> Sosyal Bilgiler Öğretmeni, Halitpaşa Ortaokulu, fundanuryanik@gmail.com, ORCID: 0009-0000-9687-4156

## ● | KAYNAKLAR

- (Araştırma kapsamında incelenen tez çalışmaları \* ile işaretlenmiştir)
- Aidinopoulou, V. & Sampson, D. G. (2017). An action research study from implementing the flipped classroom model in primary school history teaching and learning. *Educational Technology & Society*, 20(1), 237-247.
- Akkoyunlu, B. & Soylu, Y. M. (2006). A study on students' views on blended learning environment. *Turkish Online Journal of Distance Education*, 7 (3), 43-56
- \* Al, S. (2023). *Ters yüz edilmiş sosyal bilgiler derslerinde aktif öğrenme yöntemlerinin işe koşulması: bir eylem araştırması* (Tez No. 808904) [Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Eskişehir.
- Aydın, B. (2016). *Ters yüz sınıf modelinin akademik başarı, ödev/görev stres düzeyi ve öğrenme transferi üzerindeki etkisi*. (Tez No 429768). [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi]. Isparta.
- Aydın, B. & Demirer, V. (2017). Ters yüz sınıf modeli çerçevesinde gerçekleştirilmiş çalışmalara bir bakış: İçerik analizi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 7(1), 57-82.
- Baker, J. W. (2000). The "classroom flip": Using web course management tools to become the guide by the side. Paper presented at the 11th International Conference on College Teaching and Learning, Jacksonville,FL, <https://upcea.edu/wp-content/uploads/2020/09/The-Classroom-Flip-Baker.pdf>
- Bergmann, J., & Sams, A. (2012). *Flip Your Classroom: Reach Every Student in Every Class Every Day*. International Society for Technology in Education.
- Boon, R. T., Burke, M. D., Fore, C. & Hagan-Burke, S. (2006). Improving student content knowledge in inclusive social studies classrooms using technology-based cognitive organizers: A systematic replication. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 4(1), 1-17.
- \* Bursa, S. (2019). *Sosyal bilgiler dersinde ters-yüz sınıf uygulamalarının öğrencilerin akademik başarı ve sorumluluk düzeylerine etkisi* (Tez No. 603631) [Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Eskişehir.
- Can, H. C. (2023). *Harmanlanmış Öğrenme Güçlerin Birleşimi*. Nobel Yayıncılık.
- Can, H. C., Zorba, E., & Türksoy-Işım, A. (2022). Öğretmen eğitiminde harmanlanmış öğrenme modelinin kullanıldığı lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12 (3).
- Dağ, F.(2011). Harmanlanmış (Karma) Öğrenme Ortamları ve Tasarımına İlişkin Öneriler. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 73-97
- Dusengimana, C., Munyemana, J.J, & Mugabe, G. (2023). Trends in the use of flipped classroom model and its effectiveness in higher learning education: A systematic review. *African Educational Research Journal*. 11(4), 616-633.
- Çalık, M., & Sözbilir, M. (2014). İçerik analizinin parametreleri. *Eğitim ve Bilim*, 39(174), 33-38.
- \* Çiftçi, B. (2012). *İlköğretim 8. sınıf atatürk ilkeleri ve inkuşap tarihi dersinde harmanlanmış öğrenme yönteminin akademik başarıya ve derse karşı tutuma etkisi* (Tez No. 714667) [Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Entitüsü]. Ankara
- Demiralay, R., & Karataş, S. (2014). Evde ders okulda ödev modeli. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 333-340.
- \* Dursunlar, E. (2018). *Ters yüz sınıf modelinin 7. sınıf sosyal bilgiler dersi yaşayan demokrasi ünitesinde öğrencilerin akademik başarısına etkisi* (Tez No. 531261) [Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Erzurum.
- \* Erdoğan, E. (2018). *Sosyal bilgiler öğretiminde ters yüz edilmiş sınıf modelinin kullanımı* (Tez No. 526098) [Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Ankara
- Erdoğan, E & Akbaba (2019). Ters yüz edilmiş sınıf modeliyle ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi akademik başarılarının geliştirilmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*.8 (1), 193-213.

- \* Evrensel, B. (2021). *Sosyal bilgiler dersinde tersyüz öğrenme modelinin eğitim bilişim ağı destekli kullanımının değerlendirilmesi* (Tez No. 673083) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi-Cer-  
rahpasa Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. İstanbul.
- Flipped Learning Network (FLN). (2014) The Four Pillars of F-L-I-P™ [www.flippedlearning.org/  
definition](http://www.flippedlearning.org/definition).
- Frydenberg, M. (2012). Flipping excel. *Information Systems Education Journal*. 11(1), 63-73.
- Fulton, K. (2012). Upside down and inside out: Flip your classroom to improve student learning. *Learning & Leading with Technology*, 39(8), 12-17.
- \* Gedik, M.S. (2023). *Ters yüz sınıf modelinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersi etkin vatandaşlık öğrenme alanında öğrencilerin akademik başarısına etkisi* (Tez No. 799973) [Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Erzurum.
- \* Gökdemir, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmede ters yüz öğrenme: bir karma yöntem çalışması* (Tez No. 526683) [Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü] Afyonkarahisar.
- \* İşçi, T.G. (2022). *Ters yüz edilmiş öğrenme modelinin sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve üst düzey düşünme becerilerine etkisi* (Tez No. 755236) [Doktora Tezi. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Niğde.
- Kaplan Sayı, A. (2024).Dijital platformlarda üstün zekalı/özel yetenekli bireyler için dijital fırsatlar [Çevrimiçi Kurs]. Evokulu Derneği App uygulaması.
- Kara ,C. O. (2016). Ters yüz sınıf. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 15(45), 12-26.
- Karadeniz, A. (2015). Ters-Yüz edilmiş sınıflar. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*.4(3).322-326.
- Karakaş, G. (2021). *Türkiyede ters yüz edilmiş öğrenme ile ilgili yapılan lisansüstü tezlerin tematik, metodolojik ve istatistiksel açıdan incelenmesi* (Tez No. 684951) [Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. İstanbul.
- \* Karaman, B. (2018). *Ters yüz sınıf modelinin sosyal bilgiler 7. sınıf yaşayan demokrasi ünitesinde uygulanması* (Tez No. 516108) [Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Erzurum.
- \* Kılıç, M. (2022). *Ters yüz öğrenme modeline ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi* (Tez No. 764947) [Yüksek Lisans Tezi. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. Tokat.
- Kocabatmaz H.(2021). Ters yüz sınıf modeli. *Ters yüz sınıf modeli kuramdan uygulamaya* (s, 71-115) içinde. Pegem Akademi.
- Kumtepe, A.T. (2019). *Yetişkin Eğitiminde Harmanlanmış Öğrenme*. Ekin Yayınevi.
- Mazur, E. (1997). *Peer instruction: A user's manual*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- \* Nayci, Ö. (2017). *Sosyal bilgiler öğretiminde ters yüz sınıf modeli uygulamasının değerlendirilmesi* (481748) [Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Ankara
- \* Oğuz. O. (2023). *Hayat bilgisi dersinde web 2.0 araçları ile ters yüz edilmiş sınıfların öğrenci başarısına etkisi* (Tez No. 816699 ) [Yüksek Lisans Tezi. Kilis 7 Aralık Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. Kilis.
- Özbay, Ö & Sarıca, R.(2019). Ters Yüz Sınıfa Yönelik Gerçekleştirilen Çalışmaların Eğilimleri: Bir Sistematik Alan yazın Taraması. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 5(2). 332-348.
- Pehlivan, F. & Arabacıoğlu, T. (2020). Content Analysis of Flipped Classroom Researches Conducted in Turkey Between the Years 2010-2018. *İnönü University Journal of the Faculty of Education Vol 21, No 2*
- Sakar, D. ve Uluçınar-Sağır, Ş. (2017). Eğitimde ters-yüz çevrilmiş sınıf uygulamaları. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(5), 1904-1916.
- \* Sarıtepeci, M. (2012). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersinde harmanlanmış öğrenme ortamlarının öğrencilerin derse katılımına, akademik başarısına, derse karşı tutumuna ve motivasyonuna etkisi* (Tez No. 317063) [Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. An-

kara.

- Sever, I.(2021).Türkiye’de sosyal bilgiler eğitimi konusunda yazılan doktora tezlerinin incelenmesi: bir içerik analizi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*.16(32).601-624
- Sevim,O & Karabulut,A (2023). Ters yüz öğrenme ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların incelenmesi: bir eğilim araştırması. *International Conference on Scientific and Academic Research*. March 14-16, 244-249
- Siegle, D. (2014). Technology differentiating instruction by flipping the classroom. *Gifted Child Today*, 37(1), 51-55.
- \* Söğüt, M. (2019). *Sosyal bilgiler 5.sınıf etkin vatandaşlık öğrenme alanının ters-yüz sınıf modeline göre işlenmesinin akademik başarıya etkisi* (Tez No. 609291) [Yüksek Lisans Tezi. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü], Ağrı.
- \* Sönmez, H. İ. (2019). *Ters yüz edilmiş t.c. inkılâp tarihi ve atatürkçülük dersinde eğitim bilişim ağı kullanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin akademik başarı ve tutumlarına etkisi* (Tez No. 554335) [Yüksek Lisans Tezi. Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Amasya
- Staker, H. & Horn, M.B. (2012). Classifying K-12 blended learning. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED535180.pdf>
- \* Şahin, İ. (2021). *Ters yüz sınıf uygulamalarının 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki akademik başarı ve tutumlarına etkisi* (659098) [Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Nevşehir
- \* Şahin, Ş. (2020). *Ters yüz sınıf modeli uygulamalarının, ortaokul yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler derslerine yönelik akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi* (Tez No. 638124) [Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Sakarya.
- \* Şengün, A. (2021). *İlkokul sosyal bilgiler dersinde oyunlaştırılmış ters yüz sınıf modelinin okuduğunu anlama ve motivasyona etkisi* (Tez No. 708082) [Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. Bartın.
- \* Şerefli, B. (2020). *Sosyal bilgiler öğretiminde ters yüz edilmiş sınıf modeli: akademik başarıya, tutuma etkisi ve öğrenci görüşleri* (Tez No. 630057) [Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü]. Ankara
- Talbert, R. (2012). Inverted classroom. *Colleagues*, 9(1), 18-19.
- \* Taşkın Serbest, M. (2023). *Ters yüz sınıf modeli ile tasarlanan ilkökul 2.sınıf hayat bilgisi derslerinin öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri ve sınıf içi diyaloglar üzerindeki etkisinin incelenmesi* (Tez No. 799238) [Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü]. İstanbul
- Temizyürek, F. & Ünlü, N., A. (2015). Dil öğretiminde teknolojinin materyal olarak kullanımına bir örnek: “flipped classroom”. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (1), 64 – 72.
- Tufançlı, S. (2021). 2016-2020 yılları arasında ters yüz sınıf modeli ile yapılmış lisansüstü tezlerin yapısal incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 21(2), 135-150.
- \* Uzun, E. (2019). *Ters yüz sınıf modelinin 7. sınıf sosyal bilgiler dersi üretim dağıtım ve tüketim ünitesinde uygulanmasının akademik başarıya etkisinin incelenmesi* (Tez No. 578880) [Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Aksaray.
- Ünsal, H. (2028). Ters Yüz Öğrenme ve bazı uygulama modelleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*,4(2),39-50.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (8.baskı) Seçkin Yayıncılık.
- \* Yıldız, B. (2011). *Harmanlanmış öğrenme ortamlarının ilköğretim 7.sınıf sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıya etkisi* (Tez No. 302985) [Yüksek Lisans Tezi. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. Manisa.
- Yıldız, Ş. N., Sarsar, F. & Ateş-Çobanoğlu, A. (2017). Dönüştürülmüş sınıf uygulamalarının alan yazına dayalı incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(60), 76-86.